

Økonomisk overblikk

2/2025

Utsikter
2025-2027

Tema:
Fremtidig næringsstruktur og organisasjonsgrad

Innhold:

Sammendrag	2
Prognoser	5
1 Internasjonal økonomi.....	6
1.1 USA.....	7
1.2 Eurosonen	9
1.3 Storbritannia	10
1.4 Sverige	11
1.5 Kina	11
2 Innenlandske konjunkturer	14
2.1 Vekstoppsving i år	14
2.2 Svakere eksportdriv fremover	15
2.3 Investeringsene avtar.....	16
2.4 Fortsatt lav boligbygging.....	19
2.5 Forbruket tar seg opp	20
2.6 Lavere tilbud av arbeidskraft	21
2.7 Kun ett rentekutt i år	22
2.8 Enda mer ekspansiv budsjettpolitikk.....	23
2.9 Høy, men avtakende lønnsvekst.....	24
2.10 Prisveksten holder seg over målet.....	25
3 Fremtidig næringsstruktur og organisasjonsgrad	27
3.1 Arbeidstakersiden	27
3.2 Arbeidsgiversiden.....	29
3.3 Metode for framskrivning	30
3.4 Fremtidig næringsstruktur.....	31
3.5 Fremtidig organisasjonsgrad.....	33
3.6 Alternative baner for organisasjonsgraden	35

Sammendrag

Siden vår forrige kvartalsrapport har Trump og toll dominert nyhetsbildet. Plassen tillater ikke detaljer, men det har vært en ellevill seilas, der varsler om økte tollsatser nokså raskt har vært avløst av utsettelser eller reduksjoner. Betegnende i så måte er *Liberation Day*, 2. april, da Trump varslet en 10 prosent minimumstoll på all vareimport til USA og der til en såkalt gjensidighetstoll på importen fra land med store handelsoverskudd mot USA. EU ble da ilagt en tollsats på 10 + 10 prosent, og Norge 10 + 5 prosent. Mens minimumstollen ble innført 5. april, ble den landspesifikke tollens utsatt til 9. juli. Siden har Trump blant annet varslet at EU i stedet vil få en tollsats på 50 prosent, mens USA og Kina har vært engasjert i en separat "budkrig", som ikke stoppet før USA hadde ilagt Kina en importtoll på 145 prosent og Kina hadde pålagt USA en importtoll på 125 prosent. Etter samtaler på nøytral grunn er satsene brakt ned til henholdsvis 30 og 10 prosent, og dialogen fortsetter, ikke minst etter at Kina bremsset tilgangen på sjeldne jordarter som vestlige produsenter er avhengige av. Mer om dette i kapitlet om internasjonal økonomi.

Hvor dette ender kan enhver ha begrunnede oppfatninger om. Noe synes imidlertid ganske sikkert. Trump og republikanerne er overbevist om at frihandel ikke har gavnet USA. De vil derfor fortsette å stikke kjepper i hjulene for global handel, med mangesidige mål: flytte mer produksjon hjem, redusere sårbarheten overfor import av kritiske varer, demme opp for Kinas fremmarsj, få andre land til å redusere sine hindre mot amerikanske bedrifter, og få økte tollinntekter som kan brukes på eksempelvis skattelette. I tillegg er det liten grunn til å tro at Trumps *modus operandi* – med en serie av overraskende og svakt begrunnede utspill – vil ta slutt.

I motsatt retning trekker at andre land, og kanskje særlig Kina, også viser vilje til å vise muskler. USA trenger importvarer til en rekke produksjonsprosesser. Begrensninger på andre lands eksport kan få USA til forhandlingsbordet. Likeledes er Trump avhengig av innenlandsk støtte. Om handelskrigen skader inntjeningen i amerikanske bedrifter eller velgernes kjøpekraft, vil støtten forvitte. Etter mellomvalget om halvannet år kan Trump få et flertall i Kongressen mot seg. Og rettsvesenet behandler allerede spørsmålet om Trump har gått ut over sine fullmakter i handelskrigen. Vi kan derfor ha et lønning

håp om at handelskrigen var i sin mest intense fase i april, og at vi nå er på vei inn i smulere farvann. Men skaden er allerede skjedd. For det første er USAs effektive tollsatser nå omkring 15 prosent, det høyeste siden 1930-tallet. Dette vil bremse global handel og aktivitet. For det andre har usikkerheten om fremtidige rammevilkår økt markant. Også dette har økonomiske kostnader. Usikre bedrifter vil være mer forsiktige med å satse, særlig i nye markeder, og vil holde tilbake investeringer og nyansettelser.

Trump's proteksjonisme skjer heller ikke i et vakuum. Siden finanskrisen har verden gått i en mer proteksjonistisk retning, med blant annet økt bruk av budsjettstøtte for å påvirke bedriftenes lokaliseringsvalg. Bakom ligger både globaliseringsmotstand fra grupper som har tapt på globaliseringen, men også en mer polarisert og konfliktfylt verden. Det har blitt viktigere enn før å sikre forsyning av kritiske varer og hindre spredning av teknologi som kan bli brukt av en motpart i en eventuell konflikt.

På kort sikt er det imidlertid enkelte forhold som vil virke positivt på veksten. Viktigst er at prisveksten og rentene har kommet ned, som bidrar til økt kjøpekraft og etterspørsel. Økte lånefinansierte bevilgninger til forsvar vil også trekke opp veksten. Vi anslår nå en BNP-vekst i industrilandene på $1\frac{1}{4}$ – $1\frac{1}{2}$ prosent i år og neste år, i vekstøkonomiene på knapt 4 prosent, og globalt på snaut 3 prosent. Anslagene er jekket ned om lag tre tideler siden marsrapporten.

Norge er en liten, åpen økonomi. Vi har bygget vår velstand på å handle med andre land. En mer proteksjonistisk verden vil derfor skade vår langsiktige vekstevne, i en situasjon der den allerede er utfordret av aldring og sviktende produktivitetsvekst. På kort sikt vil høyere tollmurer inn til USA og lavere global vekst gi lavere vekst også i Norge. Norsk næringsliv vil treffes både direkte – gjennom mindre eksport til USA – og indirekte, ved at de globale verdikjedene vil etterspørre mindre vareinnsats fra Norge. Noen enkeltbedrifter kan bli særlig hardt truffet.

Selv om dette ikke skal bagatelliseres, må virkningene heller ikke overdrives. Rundt 8 prosent av fastlandseksporten går til USA, mens størstedelen går til Europa. Så langt virker imidlertid den høyst

legitime frykten for en "tollmur" rundt EU ikke særlig sannsynlig. EU synes å ville opptre i henhold til WTO-reglene, og kan nok iverksette beskyttelsestiltak, men da på avgrensede områder. Dette vil i så fall være alvorlig nok for enkeltbedrifter som treffes, men vil i mindre grad være en makroøkonomisk utfordring. Dette speiler at størsteparten av norsk næringsliv er hjemmerettet, med lite produksjon for eksport, eller er næringer med eksportaktivitet som ikke direkte treffes av økt toll, som reiseliv, kraftforsyning og finansiell og forretningsmessig tjenesteyting. Unntaket er tre hovednæringer: industri, sjømat og shipping. I tillegg vil noe tjenesteeksport typisk følge vareeksporten.

Når vi bruker NAM-modellen til å regne på dette, finner vi at én prosentenhet lavere importvekst hos våre handelspartnere gir en nedgang i den tradisjonelle vareeksporten på rundt 0,9 prosent og i Fastlands-BNP på beskjedne 0,2 prosent etter et par år. I tillegg kan både budsjett- og pengepolitikken brukes til å buffre et eventuelt svakere bilde. Vi fastholder derfor at norsk økonomi vil få et forsiktig oppsving i år, med en fastlandsvekst på 1,7 prosent, etter 0,6 prosent vekst i fjor. Veksten de to neste årene anslås til om lag det samme, som er tett på antatt trendvekst for fastlandsøkonomien.

Bakom oppsvinget ligger særlig et ventet taktskifte i det **private forbruket**, som anslås å øke med 2¼ prosent i år, og drøyt 2 prosent årlig de to neste, etter grovt sett uendret forbruk de to foregående årene. Hoveddriveren er to relativt romslige lønnsoppgjør, med en anslått reallønnsøkning på over 4 prosent fra 2023 til 2025. I tillegg ventes lånerenten å avta noe fra høsten av. Anslagsusikkerheten er særlig knyttet til om husholdningene i urolige tider vil velge å spare deler av inntektsøkningene.

Det **offentlige forbruket** økte med 2,4 prosent i fjor, og anslås å øke med over 3 prosent i år. Etter flere år med høye oljeinntekter og høy avkastning kom oljefondet opp i 18 700 mrd. kroner ved årsskiftet. Selv med god margin til treprosentregelen har dette gitt rom for en oljepengebruk på årets budsjett tilsvarende nesten 13 prosent av Fastlands-BNP, 5½ prosentenheter mer enn i 2019, før pandemien. Mesteparten av økningen i oljepengebruken har gått til å øke offentlige utgifter.

Også **oljeinvesteringene** fortsetter å trekke opp samlet aktivitet, med en anslått vekst på 5 prosent i

år, etter 22 prosent økning siden 2022. Men deretter vil oljeinvesteringene avta, med 6–7 prosent i året.

Dyrtiden og renteøkningene har særlig truffet boligbyggingen. **Boliginvesteringene** har falt med 34 prosent siden 2022, og anslås å falle med ytterligere 11 prosent i år. Samtidig er det et omslag på gang i boligmarkedet. Bruktboligomsetningen er tilbake på toppnoteringer, liggetiden for usolgte boliger har gått ned, og prisveksten har holdt seg godt oppe, selv om den har dabbet av de siste månedene. Med anslått boligprisvekst på 5–6 prosent i år og neste år minker prisgapet mellom brukte og nye boliger, og gjør det mer lønnsomt å bygge nytt. Både nyboligsalget og den faktiske igangsettingen har så vidt tatt seg opp, men grunnet halveringen av igangsettingen frem til nå, er det lenge til byggeaktiviteten når normale nivåer.

Stemningen i bedriftene har holdt seg relativt svak gjennom de siste par årene. I vår medlemsundersøkelse, Næringslivets Økonomibarometer (NØB), for andre kvartal svarte flere bedrifter at nåsituasjonen var god enn dårlig, og flere ventet forverring enn bedring de neste seks månedene. Tallene var svakere enn i første kvartal, som trolig skyldes handelskrigen og usikkerhet om markedsutviklingen, men kanskje også at renten likevel ikke ble kuttet i mars. Usikkerhet er ikke det eneste som har holdt **bedriftsinvesteringene** tilbake. Mangel på arbeidskraft, økte innkjøpspriser, etterspørselssvikt og brå skift i rammevilkårene har også spilt inn. Fastlandsbedriftenes investeringer falt 3 prosent i fjor og anslås å falle med 2 prosent i år.

Til tross for at veksten i fastlandsøkonomien de siste årene har vært svakere enn antatt trendvekst, har **arbeidsmarkedet** holdt seg godt oppe. Snarere har bildet inntil nylig vært preget av stor mangel på kvalifisert arbeidskraft. Men trykket har nå letnet. Jobbveksten er dempet, til vel ½ prosent, og mindre enn dette i privat sektor, antall ubesatte stillinger har avtatt, og arbeidsledigheten nærmer seg historiske gjennomsnittsnivåer. Fremover venter vi at jobbveksten tar seg litt opp, og at ledigheten holder seg rundt dagens nivå.

Konsumprisveksten har avtatt, til 3 prosent i mai, men er fortsatt godt over Norges Banks mål på 2 prosent. Mens prisimpulsene utenfra har avtatt, er det nå innenlandsk kostnadsvekst som holder prisveksten oppe. Sammen med fortsatt relativt høy kapasitetsutnyttning, har dette skjøvet rentekuttene ut i

tid. Vi anslår nå at **styringsrenten** bare vil bli kuttet fra 4½ til 3½ prosent, med ett rentekutt i september i år, to neste år og ett i 2027.

Temadelen denne gangen tar for seg fremtidig næringsstruktur og hvilke konsekvenser utviklingen kan få for det organiserte arbeidslivet, både når det gjelder organisasjonsgrad og tariffavtaledekning.

Prognoser

	Prosentvis endring år/år (der ikke annet fremgår)			
	Nasjonal- regnskapet	NHOs anslag		
	2024	2025	2026	2027
Konsum i husholdninger mv.	1.4	2.3	2.1	2.1
Konsum i offentlig forvaltning	2.4	3.1	1.6	1.5
Bruttoinvestering i fast realkapital	-1.4	-1.2	0.0	2.5
- Utvinning og rørtransport	9.8	5.0	-7.0	-6.0
- Fastlands-Norge	-4.6	-3.0	2.0	4.8
- Næringer	-2.9	-1.9	0.6	2.5
- Boliger (husholdninger)	-19.1	-11.0	5.6	15.9
- Offentlig forvaltning	3.9	0.4	2.1	2.0
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendringer)	0.3	1.4	1.9	2.5
Eksport i alt	5.2	-0.3	0.5	-0.9
Fastlandseksport ¹⁾	2.7	1.9	2.0	1.6
Tradisjonelle varer	2.1	2.5	2.4	1.6
Råolje og naturgass	6.7	-2.0	-0.4	-2.4
Import i alt	4.3	1.6	1.6	2.6
Bruttonasjonalprodukt ²⁾	2.1	1.4	2.1	0.4
BNP Fastlands-Norge ²⁾	0.6	1.7	1.6	1.6
Sysselsetting	0.5	0.6	0.9	1.0
Arbeidsledighet (AKU) (rate, nivå)	4.0	4.1	4.1	4.0
Registrert ledighet (rate, nivå)	2.0	2.3	2.4	2.4
Årslønn	5.2	4,4 ³⁾		
Konsumpriser	3.1	2.7 ⁴⁾	2.5	2.4
Boligpriser	2.7	5.4	5.7	6.5
Pengemarkedsrente (nivå)	4.7	4.6	4.2	3.8
Importveid valutakurs (I-44)	0.7	-0.7	-0.7	0.0

1) Inkludert bruttofrakter og rørtransport

2) Anslag er ujusterte og ikke-virkedagskorrigerte

3) Resultat fra mellomoppgjøret mellom NHO og LO, anslått ramme på årslønnsvekst i NHO-industrien

4) Endelig anslag for 2025 fra Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (TBU)

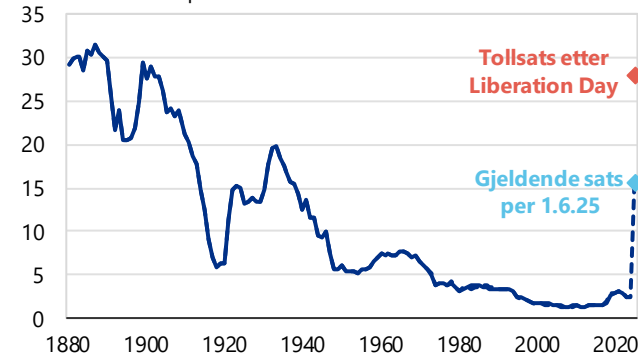
1 Internasjonal økonomi

Trump's tilbakekomst i Det hvite hus og omleggingen av USAs handelspolitikk i mer proteksjonistisk retning har bidratt til å svekke de globale vekstutsiktene atskillig det siste halvåret. Måten omleggingen har skjedd på har dessuten økt usikkerheten om utviklingen videre.

USA innførte i april en generell importtoll på 10 prosent på alle land. For stål og aluminium, samt biler og bildeler, er tollsatsen høyere. I tillegg er det fra og med 9. juli varslet høyere landspesifikke toll. Amerikanske myndigheter har også iverksatt undersøkelser av om USA er for avhengige av enkelte varer slik som databrikker og legemidler. Dette kan føre til at det innføres toll på disse varegruppene fremover.

USA: Importtoll

Prosent av total import

*Innkrevde avgifter som andel av total import. HSUS: 1790-1970. USITC: 1971-

**Uten handelsvridninger antar samme importmønster som i 2024.

Kilde: HSUS / US International Trade Commission / Yale Budget Lab / NHO

De amerikanske tolløkningene har klare sikkerhetspolitiske undertoner, særlig knyttet opp mot stormaktrivaliseringen med Kina. Sammen med erfaringene fra pandemien og Ukraina-krigen, har mer mistillit mellom land bidratt til å høyne bevisstheten om avhengigheter og eksponering mot enkeltland og -leverandører i globale forsyningskjeder.

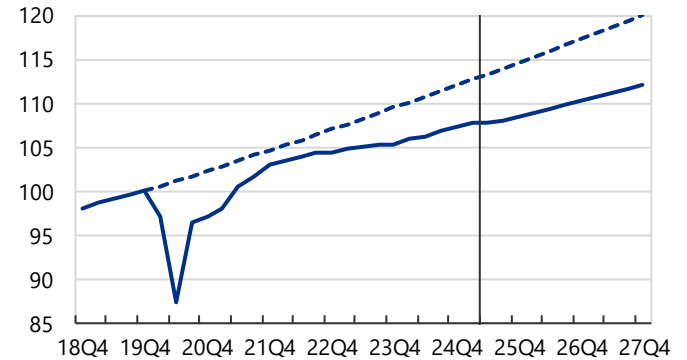
USAs økte tollsatser ventes å redusere internasjonal handel og aktivitet, særlig i USA og de landene som handler mest med USA. Det skyldes at det foreløpig primært er USA som har økt importtollene. Dersom andre land gjengjelder de amerikanske tolløkningene vil det forsterke de negative virkningene på handel og vekst.

I våre anslag legger vi til grunn at USA holder fast ved grunntollen på 10 prosent, men med høyere satser for spesifikke produkter og land. I tillegg ventes andre land å gjengjelde tolløkningene, om enn i et

noe mindre omfang. De handelspolitiske spenningene og usikkerheten ventes å vedvare, men avta utover i prognoseperioden.

BNP: Norges handelspartnere*

Indeks, 2019Q4=100

*USA, ØMU, Storbritannia, Sverige og Kina. Faste fastlandseksportvekter fra 2023. Stiplet linje angir trendvekst 2013Q1-2019Q4.

Kilde: NHO, Økonomisk overblikk 2/2025

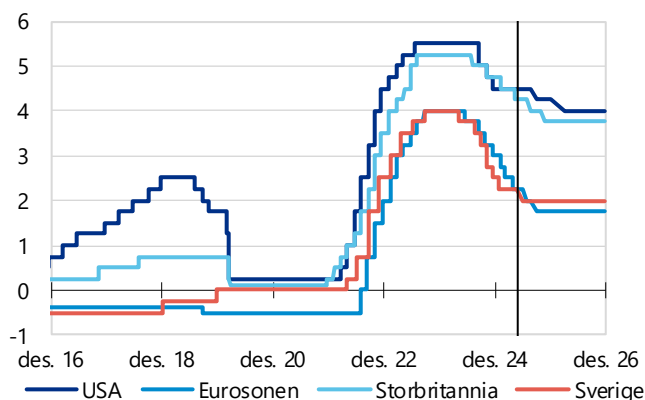
Vi anslår nå at marsjfarten i verdensøkonomien vil dabbe av fra 3,3 prosent i fjor til 2,9 prosent i 2025 og 2026. For Norges handelspartnere anslås BNP-veksten til 1,4 prosent i år og 1,5 prosent til neste år, en nedjustering på hhv. én tidel i begge år sammenlignet med forrige *Økonomisk overblikk*. Svakere vekstutsikter er også reflektert i oljeprisen som har falt med vel 15 prosent siden januar, se Boks 1.

Det geopolitiske landskapet er også i endring. USA retter i utenriks- og sikkerhetspolitikken mer av sin oppmerksomhet mot Kina og Stillehavsregionen, og mindre mot Europa. Trump-administrasjonen har klart å så tvil om i hvilken grad USA vil stå ved sine forpliktelser i NATO-alliansen. Det har bidratt til at europeiske land har varslet en storstilt opptrapping av investeringene i forsvar og beredskap. Også oppmykningen av budsjettreglene i Tyskland vil bidra til en mer ekspansiv finanspolitikk i Europa fremover. Det vil støtte opp under aktiviteten, og delvis kompensere for de negative effektene av handelsuroen.

Samtidig venter vi at sentralbankene vil senke renten noe mer enn tidligere antatt, som respons på svakere vekstutsikter. Mens styringsrenten i eurosonen ventes å nå 1¾ prosent over sommeren, vil imidlertid fortsatt høyt inflasjonspress medføre at rentene i USA og Storbritannia kun vil kuttes et par ganger til i løpet av året, til hhv. 4 og 3¾ prosent, jf. figuren under. Noe lavere renter vil bidra til å støtte opp under aktiviteten.

Styringsrenter

Prosent

Kilde: LSEG Datastream / NHO Økonomisk overblik 2/2025 / NHO

Tabell: BNP-anslag

	Andel	Prosentvis endring år/år			
	2024	2024	2025	2026	2027
Verden	100,0	3,3	2,9	2,9	3,1
Industrielland	39,9	1,8	1,3	1,4	1,7
USA	14,9	2,8	1,4	1,6	1,8
Eurosonen	11,5	0,9	1,1	1,1	1,5
Tyskland	3,1	-0,2	0,0	1,2	1,5
Frankrike	2,2	1,1	0,6	0,9	1,2
Italia	1,8	0,7	0,5	0,7	0,6
Spania	1,4	3,1	2,4	1,8	1,7
Storbritannia	2,2	1,1	1,1	1,1	1,3
Sverige	0,4	0,9	1,3	1,9	1,8
Danmark	0,3	3,7	2,7	1,9	1,8
Japan	3,3	0,1	0,8	0,6	0,6
Vekstøkonomier	60,1	4,3	3,9	3,9	4,1
Kina	19,5	5,0	4,5	4,0	4,0
India	8,3	6,5	6,2	6,4	6,5
Russland	3,5	4,1	1,7	1,2	1,1
Brasil	2,4	3,4	1,9	1,7	2,2
Handelspartnere*		1,4	1,4	1,5	1,7

*USA, eurosonen, Storbritannia, Sverige, Danmark, Polen, Japan, Kina, Sør-Korea for pålepte tall. Komprimert aggregat for prognoseperiode: USA, eurosonen, Storbritannia, Sverige og Kina; fastlandseksportvekter fra 2023.

Kilde: LSEG Datastream / IMF WEO / Consensus Economics / NHO

Usikkerheten om hvor verdensøkonomien er på vei er stor, og større enn normalt. En oppsiderisiko i anslagene er mindre spenninger i handelspolitikken, f.eks. dersom land får på plass avtaler med USA om å senke handelsbarrierer. Avtalen mellom USA og Storbritannia peker imidlertid mot 10 prosent som et gulv for hvor lave de amerikanske tollsatsene vil kunne bli. Dersom de økonomiske konsekvensene av de økte tollsatsene skulle bli svært negative for USA er det imidlertid ikke utenkelig at Trump vil kunne reversere noen av tolløkningene. Samtidig er tilliten andre land har til USA som en pålitelig handelspartner trolig svekket også på mellomlang sikt. Det vil ha negative langsiktige konsekvenser for USA.

En nedsiderisiko er at handelspenningene eskalerer. De landspesifikke tollene som ble annonsert på USAs såkalte *Liberation Day* 2. april skal tre i kraft 9. juli, med mindre enkeltland oppnår en enighet med USA om noe annet. Foreløpig er det kun Storbritannia og Kina som har fått på plass slike avtaler, men begge synes løst forankret og lite forpliktende.

En annen nedsiderisiko er at vedvarende høye renter vil gjøre det krevende for mange forgjeldede stater å finansiere statsgjelden. Både i USA og deler av Europa øker budsjettunderskuddene og gjelden. Dersom tilliten til myndighetene evne og vilje til å betjene statsgjelden svekkes, kan det tvinge frem brå innstramminger i budsjettpolitikken med negative virkninger for aktivitetsveksten.

1.1 USA

Etter en lang periode med relativt frisk vekst, avtok amerikansk BNP i første kvartal med 0,2 prosent annualisert fra kvartalet før. En kraftig økning i importen var hovedårsaken til nedgangen. Økningen skyldtes delvis at bedrifter og husholdninger fremskyndet kjøp fra utlandet grunnet forventninger om økte tollsats. Oppgang i den private etterspørselen på 2,5 prosent kvartal/kvartal kompenserte imidlertid for dette. Fortsatt frisk vekst i forbruk og investeringer indikerer at den underliggende marsjfarten i amerikansk økonomi er god.

Trumps tolløkninger vil gjøre importerte varer dyrere. Dette kan bidra til høyere inflasjon og lavere kjøpekraft og redusert etterspørsel. I tillegg skaper trusler om nye tolløkninger og hyppige endringer i handelspolitikken betydelig usikkerhet for både bedrifter og husholdninger. Usikkerhet gjør det vanskeligere å planlegge, og kan dessuten føre til forstyrrelser i logistikk- og forsyningskjeder etter hvert som aktørene tilpasser seg skiftende rammevilkår. Slike forstyrrelser vil kunne gi lengre leveringstider, og dermed også enda høyere priser. På kort sikt har mange virksomheter fremskyndet importen og økt sine lagre i påvente av tolløkningene. Det vil kunne dempe presset i forsyningskjedene. Samtidig bidrar økt handelspolitisk usikkerhet til at bedrifter kan velge å utsette eller redusere sine investeringer.

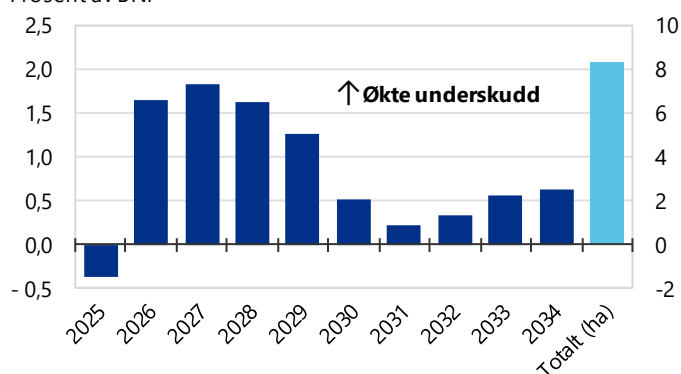
Mens det vil ta noe tid før effektene av dette påvirker realøkonomien, er utslagene allerede synlige i data fra spørreundersøkelser. Disse kvalitative og "myke" dataene indikerer at fremtidsstroen blant

husholdninger og bedrifter er svekket de siste månedene. I april og mai var University of Michigans måling av forbrukertilliten blant de svakeste noen-sinne, mens industribedriftene rapporterer om fallende eksportordre og høyere innkjøpspriser, ifølge Institute for Supply Management. Frykten er at surere stemning blant forbrukere og bedrifter skal svekke deres etterspørsel.

Samtidig ser Trump ut til å få gjennomslag for å forlenge skatteuttene som ble innført med skattereformen i 2017 ("Tax Cuts and Jobs Act"), i tillegg til mindre utvidelser som bl.a. knytter seg til skattelette på tips og overtid. Budsjettpakken "One Big Beautiful Bill Act" (OBBBA), som ligger til godkjenning i Kongressen, foreslår samtidig kutt i skatteinsentivene på fornybar energi som ble innført under "Inflation Reduction Act" i 2022, og kutt i helseforsikringsordningen *Medicaid*. Kongressens uavhengige budsjettkontor (CBO) anslår at OBBBA vil øke det føderale budsjettunderskuddet med drøyt 2 400 mrd. dollar de neste ti årene, tilsvarende drøyt 8 prosent av BNP eller 0,8 prosent årlig. Budsjettet er imidlertid innrettet slik at mesteparten av stimulan-sene vil komme i løpet av de første årene, jf. figuren under. Økningen i budsjettunderskuddene ventes å øke den føderale statsgjelden holdt av publikum i 2034 til 124 prosent av BNP, mot tidligere anslått 117 prosent. Statsfinansene i USA fremstår lite bærekraftige, og gir myndighetene lite økonomisk handlingsrom i møte med et potensielt tilbakeslag.

USA: Endring i budsjettunderskudd av OBBBA*

Prosent av BNP

*Estimerte budsjetteffekter av One Big Beautiful Bill Act, slik den ble vedtatt av Representantenes Hus 22.5.25.
Kilde: Congressional Budget Office / NHO

Budsjettforslaget er likevel langt mindre dramatisk enn Trumps valgkamplofter indikerte. Disse ville anslagsvis ha økt underskuddene med nærmere 8 000 mrd. dollar, altså nesten tre ganger så mye som OBBBA, ifølge partinøytrale *Committee for a Responsible Federal Budget*. Republikanerne har

slik sett tonet ned deler av valgloftene. Samtidig kan budsjettforslaget fremdeles endres, da Senatet ennå ikke har godkjent det.

Amerikanske langrenter har økt fra 3,6 prosent i fjor høst til 4,4 prosent i juni, og reflekterer blant annet økt kredittrisiko. Trump-administrasjonens vilkårlige politikk og uttalelser mot domstoler og andre institusjoner har trolig også bidratt til å svekke tilliten til dollaren som en "trygg havn." Det gjenspeiles bl.a. i at dollaren har svekket seg markant de siste månedene på tross av at amerikanske renter har økt, mens det normalt er slik at økte amerikanske renter relativt til andre land går hånd i hånd med sterkere dollar.

Lavere etterspørsel etter amerikanske aktiva gjør det dyrere for myndighetene å tiltrekke seg kapital for å finansiere underskuddene. Samtidig bidrar høyere langrenter til at husholdninger og bedrifter vil få dyrere finansiering når eksisterende lån kommer til forfall, og må fornyes. For eksempel er fastrenten på boliglån direkte knyttet til lange markedsrenter. I en økonomi der fastrentelån dominerer, vil lavere styringsrente – som primært påvirker korte renter – i liten grad redusere lånekostnadene for husholdningene. Dermed vil høyere langrenter dempe forbruks- og investeringsveksten fremover.

I realøkonomien synes presset nå å avta. Den underliggende veksten i sysselsettingen utenom jordbruket, målt som endringen siste tre måneder sammenlignet med tremånedersperioden forut, avtok til 0,2 prosent i mai. Ledigheten har krøpet opp til 4,2 prosent i mai, 0,8 prosentenheter høyere enn bunnivået i april 2023, og antallet ubesatte stillinger har avtatt, som tyder på dempet arbeidskraftetterspørsel. Avmatningen skjer imidlertid etter flere år med høyt press i arbeidsmarkedet. Med svakere vekstutsikter venter vi at presset vil avta ytterligere fremover. Motsatt kan lavere innvandring og deportasjoner av ulovlige innvandrere bidra til å holde trykket i arbeidsmarkedet oppe. Siden pandemien har utenlandsfødte stått for nesten all jobbvekst i USA.

Lavere energipriser har bidratt til at konsumprisindeksen har avtatt de siste månedene, I mai var prisveksten 2,4 prosent år/år. Det underliggende inflasjonspresset synes imidlertid fortsatt høyt, med prisvekst på tjenester oppunder 4 prosent, som bl.a. avspeiler høy lønnsvekst. Lønnsveksten viser imidlertid nå tegn til å avta. I første kvartal økte lønnskostnadene i privat sektor med 3,4 prosent år/år,

seks tideler lavere enn i samme periode i fjor. I takt med at presset i arbeidsmarkedet avtar ventes også tjenesteinflasjonen å bli noe lavere fremover. Imidlertid vil høyere tollsatser og en svakere dollar bidra til at vareinflasjonen tar seg noe opp fremover. Det betyr at det kan bli krevende å få inflasjonen ned mot sentralbankens mål på 2 prosent. For høy inflasjon var også hovedgrunnen til at sentralbanken avstod fra å senke styringsrenten på rentemøtene i mars og mai. I mars tydet likevel forventningene til medlemmene i sentralbankens rentekomité (FOMC) på at styringsrenten vil senkes én-to ganger innen utgangen av året. Vi er av lignende oppfatning, sett i lys av forventninger om svakere aktivitetsvekst og noe høyere ledighet. Samtidig tror vi for høy inflasjon vil gjøre det vanskelig for sentralbanken å kutte renten vesentlig mer. Vi legger derfor til grunn kun to kutt fra Fed i våre prognoser, i hhv. september i år og mars neste år, slik at styringsrenten tas ned til 3¾–4 prosent.

Usikkerheten er stor. En oppsiderisiko for anslagene er at økningen i tollsatsene blir mindre enn det som nå ligger i kortene. En avklaring av den politiske usikkerheten vil gi bedriftene mer forutsigbarhet og kunne løfte aktiviteten. Samtidig har utviklingen i år trolig bidratt til å redusere tilliten til USA som en pålitelig partner. Det kan medføre at land og bedrifter søker å redusere sin eksponering mot USA. Trump-administrasjonens angrep på universiteter og innstramminger av studentvisa mv. vil også kunne redusere vekstevnen til amerikansk økonomi på lengre sikt. En nedsiderisiko på kort sikt er at brå skifter i politikken kan utløse stress i finansmarkedene og forsterke effektene på realøkonomien. Samlet sett anslås BNP å øke 1,4 prosent i år, og rundt 1,7 prosent de neste årene.

1.2 Eurosonen

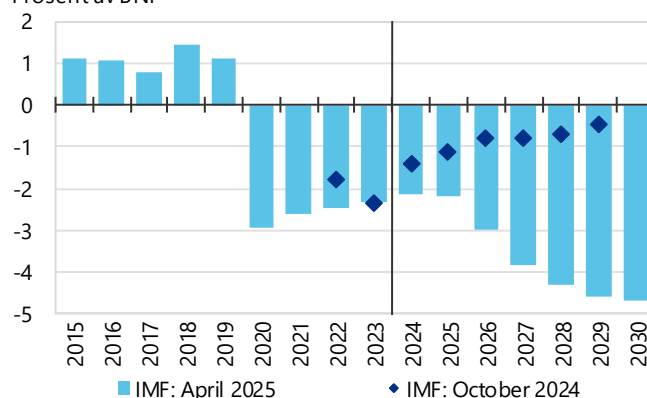
Aktivitetsveksten i eurosonen har vært svak de siste årene i kjølvannet av Ukraina-krigen og energikrise, men tok seg opp gjennom fjoråret. Det moderate aktivitetsoppsvinget fortsatte i første kvartal med vekst på 0,6 prosent kvartal/kvartal. Oppsvinget i første kvartal skyldtes bl.a. en økning i eksporten til USA som følge av tilpasninger knyttet til økt importtoll til USA. Mens vareeksporten samlet sett økte 4½ prosent fra fjerde til første kvartal, målt i verdi, var økningen til USA på nærmere 30 prosent. Oppgangen vil ventelig motsvares av en nedgang i andre kvartal. EU-varer møter nå en generell tollsats på 10 prosent ved innførsel til USA, med høyere satser for stål og

aluminium, samt biler og bildeler. Trump har samtidig truet med å heve tollsatsen på EU til 50 prosent, men planen er satt på vent frem til 9. juli. Ettersom 17 prosent av EUs vareeksport går til USA vil høyere tollmurer dempe aktiviteten i eurosonen fremover.

Trump har annonsert planer om å øke tollene på EU-varer fra 10 til 50 prosent fra 9. juli dersom partene ikke kommer til en avtale. Samtidig møter bileksporten 25 prosent toll på det amerikanske markedet, mens det er iverksatt undersøkelser for å vurdere hvorvidt lignende tiltak skal innføres på bl.a. legemidler. Bil- og legemiddeleksport til USA utgjør vel 6 prosent av EUs samlede vareeksport, og dårligere markedsadgang for disse varene vil være negativt for viktige industrinæringene i europeisk økonomi. Dersom EU gjengjelder de amerikanske tolløkningene ved å reise egne tollmurer vil det kunne skape enda større problemer for bedriftene ved at importkostnadene øker og at det vil kunne medføre ytterligere forstyrrelser i globale forsyningskjeder.

Tyskland: Strukturell budsjettbalanse

Prosent av BNP

Kilde: LSEG Datastream / IMF Fiscal Monitor / NHO

USAs signaler om redusert sikkerhetspolitisk engasjement i Europa har samtidig bidratt til at europeiske land har trappet opp sin satsing på forsvar og beredskap. EUs *ReArm Europe*-initiativ innebærer både en oppmykning av budsjettreglene og økt låneopptak fra EU-hold for å finansiere opprustningen, og har en "Buy-European"-tilnærming. Pakken vil kunne utløse 800 mrd. euro de neste fire årene, tilsvarende om lag 1 prosent av BNP hvert år. I tillegg skal Tyskland øke sine budsjetttrammer med omkring 1 000 mrd. euro de neste ti årene etter at parlamentet vedtok å myke opp budsjettreglene og øke investeringene i forsvar og infrastruktur. Den strukturelle budsjettbalansen i Tyskland ventes å gå fra innstrammende til svært ekspansiv de neste årene, jf. figuren over. Mer ekspansiv budsjettpolitikk i EU,

og særlig i Tyskland, ventes å dempe de negative konsekvensene av den internasjonale handelsuroen.

Samtidig peker enkelte underliggende forhold i retning av økt aktivitetsvekst. Bedre kjøpekraft ventes å løfte forbruket. En arbeidsledighet på rekordlave 6,2 prosent i mars indikerer at mange har trygg jobb og inntekt. Prisveksten avtok videre til 1,9 prosent i mai år/år, og mye peker not at prisveksten blir lavere enn tidligere anslått. For det første har euroen styrket seg betydelig i år, mot amerikanske dollar med om lag 10 prosent siden januar. For det andre har prisen på et fat nordsjøolje samtidig falt fra om lag 80 til 65 dollar, dvs. med 18 prosent, og med 25 prosent målt i euro. Siden eurosonen er nettoimportør av olje vil lavere oljepris gi lavere energikostnader for europeiske forbrukere og bedrifter. For det tredje vil høyere tollmurer i USA i noen grad kunne bidra til lavere vareinflasjon i Europa. Varer som blir for dyre for det amerikanske markedet som følge av importtoll kan i stedet måtte selges til tredjeland, herunder Europa, til reduserte priser. Samlet sett ventes prisveksten i eurosonen å ligge omkring 2 prosent gjennom prognoseperioden.

Den europeiske sentralbanken (ESB) har siden juni i fjor senket styringsrenten fra 4 til 2 prosent. Siden *Økonomisk overblikk 1/2025* har ESB kuttet renten i mars, april og juni. Lavere prisvekst og noe svakere vekstutsikter gir sentralbanken rom for å senke renten ytterligere. Vi venter nå at ESB senker renten til 1¾ prosent i september, og at renten holdes her de neste årene. Mindre innstrammende renter vil støtte opp under økonomien fremover.

Samlet sett anslås BNP-veksten i eurosonen til vel 1 prosent i år og neste år, før veksten tiltar til om lag 1½ prosent i 2027 etter hvert som den handelspolitiske situasjonen roer seg og virkningene av en mer ekspansiv budsjettpolitikk melder seg.

På kort sikt synes den viktigste nedsiderisikoen å være om handelskonflikten med USA eskalerer, og spesielt om USA hever tollsatsen på importen av EU-varer til 50 prosent i juli, eller om EU gjengjelder ved å heve sine egne tollsatser. Motsatt er det en oppsiderisiko dersom USA og EU kommer frem til en avtale som demper handelsspenningene og tollsatsene senkes.

Utover det handelsmessige er det særlig utviklingen i statsfinansene som vekker bekymring, spesielt i land med allerede høy offentlig gjeld, som Frankrike. De lange rentene i Europa har steget mye de

siste årene og gjør gjelden tyngre å bære. Mer ekspansiv budsjettpolitikk og enda høyere gjeld kan true bærekraften i den økonomiske politikken, og enda mer hvis markedet begynner å tvile på landenes evne til å stabilisere gjelden. Det kan medføre brå innstramminger i budsjettpolitikken, som vil svekke aktiviteten.

1.3 Storbritannia

Etter flat utvikling i andre halvår i fjor, tiltok veksten i første kvartal, med en oppgang i BNP på 0,7 prosent fra kvartalet forut. Hoveddriveren bak oppsvinget var en økning i bruttoinvesteringene på 3 prosent kvartal/kvartal. I tillegg bidro økt nettoeksport også til oppgangen i første kvartal. Fremskyndet eksport i forkant av tolløkningene ga en oppgang i USA-eksporten på nær 25 prosent kvartal/kvartal, målt i verdi. Det var oppgang i eksporten av flere varegrupper, deriblant av biler, men økt eksport av gull var den viktigste bidragsyteren. Følgelig synes aktivitetsveksten i første kvartal å ha vært drevet av forbigående forhold. Innkjøpssjefindeksene for privat næringsliv har avtatt og indikerer fallende aktivitet i både april og mai. Bedrifts- og forbrukertilliten holder seg samtidig på lave nivåer. Utviklingen peker således i retning av svak underliggende aktivitetsvekst fremover.

Inflasjonen holder seg samtidig høy, og spratt opp til 3,5 prosent år/år i april. Prishoppet i april skyldes at maksprisen på strøm i andre kvartal (april–juni) i år var 9 prosent høyere år/år. Strømprisene vil holde prisveksten oppe også i tredje kvartal, etter som maksprisen vil ligge om lag 10 prosent høyere år/år. Øvrige varer, herunder drivstoff, ventes å dempe prisveksten fremover. På den annen side har tjenesteinflasjonen siden sommeren i fjor vaket rundt 5 prosent år/år, og viser så langt få tegn til å avta. Lønnsvekst godt oppe på 5-tallet ligger bak. Samtidig har arbeidsledigheten begynt å krype oppover og var 4,6 prosent i mars, to tideler høyere enn i mars året før.

Høyt inflasjonstrykk har gjort at Bank of England har gått varsomt frem med rentekuttene. Renten er senket fire ganger, fra 5¼ prosent i august i fjor, til 4¼ prosent i mai. Et fortsatt høyt underliggende prispress bidrar til at sentralbanken vil beholde sin varsomme tilnærming og utsette ytterligere rentekutt til inflasjonen viser tydelige tegn til å avta. Svake vekstutsikter og høyere ledighet vil ventelig få

både lønnsveksten og tjenesteinflasjonen ned fremover, og bane vei for noe mindre innstrammende rentepolitikk. Vi legger til grunn at Bank of England kutter renten to ganger til i år, i hhv. august og november, til 3¾ prosent.

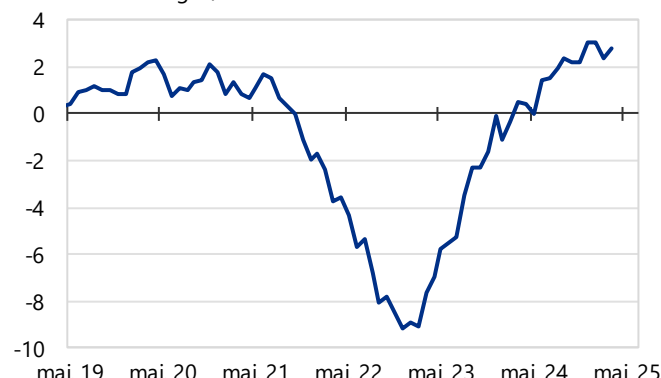
Samlet anslås britisk økonomi å vokse vel 1 prosent i år og neste år, før veksten tiltar til knappe 1½ prosent i 2027.

1.4 Sverige

Etter at aktiviteten i svensk økonomi tiltok gjennom fjoråret, tok den et lite steg tilbake med en nedgang på 0,2 prosent fra fjerde til første kvartal. Utviklingen var særlig drevet av to motvirkende forhold. På den ene siden bidro økt nettoeksport til å løfte BNP med 0,8 prosentenheter. Også her skyldtes økningen i hovedsak høyere eksport til USA i forkant av de amerikanske tolløkningene. På den annen side falt bruttoinvesteringene med nesten 4 prosent kvartal/kvartal, i hovedsak som følge av lavere investeringer i bygninger og anlegg. Dette bidro til å trekke ned BNP-veksten med 1 prosentenheter.

Sverige: Reallønn*

Prosentvis endring år/år. Heleøkonomien

*Beregnet som lønnsvekst fratrasket årlig endring i konsumprisene.
Kilde: LSEG Datastream / Medlingsinstituttet / SCB / NHO

Det lille tilbakeslaget til tross, er det forhold som peker i retning av at aktivitetsveksten vil ta seg opp. Viktigst er det at kjøpekraften til svenske husholdninger øker. Lønnsrammen (*märket*) i vårens lønnsforhandlinger i industrien (*Industriavtalet*) endte på 6,4 prosent for de neste to årene, fordelt på 3,4 prosent i år (1. april 2025–31. mars. 2026) og 3 prosent neste år (1. april 2026–31. mars. 2027). *Märket* er normgivende for lønnskostnadsveksten i øvrige deler av svensk økonomi. Konsumprisveksten er samtidig svært lav, i mai 0,2 prosent år/år. Den underliggende inflasjonen, dvs. konsumprisveksten med faste rentekostnader (KPIF), var imidlertid 2¼ prosent i april, og sentralbanken venter at KPIF vil

ligge oppunder 2½ prosent i år. Lavere oljepris og en vesentlig styrking av krona, spesielt mot dollar (+13 prosent fra januar til mai), vil imidlertid bidra til å dempe inflasjonstrykket på kort sikt. Det betyr at det ligger an til solid reallønnsvekst i år, jf. figuren over, som ventes å løfte forbruket fremover. Den handelspolitiske uroen og usikkerheten om økonomien har imidlertid bidratt til å senke fremtidstroen til husholdningene de siste månedene. Mer varssomme forbrukere kan utsette kjøp og investeringer og skyve forbruksoppsvinget ut i tid.

Styrringsrenten har samtidig blitt senket fra 4 til 2¼ prosent i løpet av det siste året, sist gang i januar. Det tar tid før lavere renter får fullt gjennomslag i økonomien, og rentekuttene vil derfor understøtte aktiviteten fremover. Med noe svakere vekstutsikter vil Riksbanken ventelig senke renten til 2 prosent neste uke.

I revidert budsjett i april økte regjeringen utgiftene, slik at budsjettimpulsen er blitt noe mer ekspansiv i år. Europas forvarsopprustning vil også gavne svensk økonomi, både fordi Sverige har en stor forvarsindustri og grunnet ambisjonene om å "Buy European"- i EUs forvarspakke.

Anslagsrisikoen synes å være balansert. Eventuelle reduserte handelsspenninger vil være godt nytt for den eksportrettede svenske økonomien, mens en opptrapping av handelskrigen vil være negativt.

Sammen med det svake første kvartalet vil noe mer motvind i internasjonal økonomi holde svensk økonomi tilbake, og anslår nå at svensk økonomi vil vokse knappe 1½ prosent i år, før veksten tiltar til oppunder 2 prosent de neste par årene.

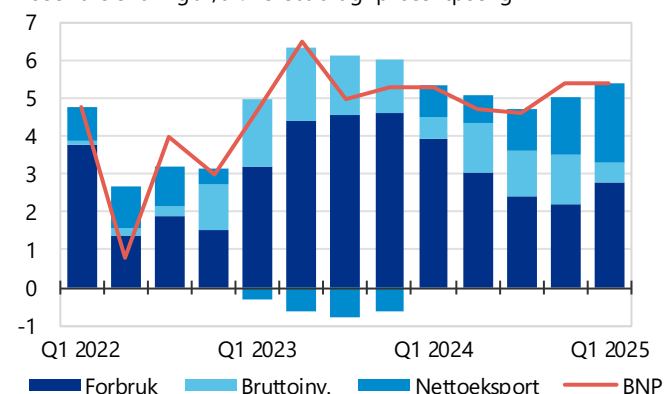
1.5 Kina

Kinesiske myndigheter fastsatte i mars i år vekstmålet for 2025 til "omkring 5 prosent," på linje med ambisjonene de siste årene. Økonomien var i første kvartal 5,4 prosent høyere år/år, bl.a. som følge av en markant oppgang i nettoeksporten, jf. figuren under. Dels skyldtes dette frisk eksportvekst og dels om lavere import. I perioden januar til mai i år var importen om lag 5 prosent lavere enn i samme periode i fjor, mens eksporten var 6 prosent høyere. Hensyntatt at eksportprisene var rundt 4 prosent lavere år/år, indikerer det en solid oppgang i eksportvolumene.

Kinesisk eksport finner også i økende grad nye markeder. Andelen som går til USA og andre vestlige land avtar, mens en økende andel går til ASEAN-landene og Russland. Dels handler dette om at kinesiske varer møter økte amerikanske handelsbarrierer, dels om at nye allianser og partnerskap er etablert. Handelskonflikten med USA betyr at eksporten vil få mer motvind fremover. Konflikten begynte for alvor i 2018, har siden blitt utvidet og videreført og eskalerte ytterligere med Trumps tilbakekomst i Det hvite hus. I kjølvannet av *Liberation Day* 2. april ble tollsatsen på USAs import fra Kina hevet til 145 prosent, og Kinas motsvarende til 125 prosent. Disse satsene ville i praksis trolig stanset nærmere all handel mellom landene, og gitt store forstyrrelser i verdensøkonomien. Etter forhandlinger i Genève ble USA og Kina 14. mai enige om å redusere tollsatsene til hhv. 30 og 10 prosent i inntil 90 dager, mens partene forhandler videre. Ytterligere forhandlinger i London i juni har ført til en viss fremgang, men dyptgripende problemstillinger gjenstår. Vi har liten tro på at partene skal finne en snarlig løsning på sine uenigheter, og venter heller at tollsatsene vil forbli omkring dagens nivåer fremover. Samlet sett er tollsatsene USA og Kina har på hverandres varer rundt 50 og 30 prosent dersom man også inkluderer de tollsatsene som var implementert før Trump tiltrådte.

Kina: BNP

Prosentvis endring år/år. Vekstbidrag i prosentpoeng

Kilde: LSEG Datastream / National Bureau of Statistics of China / NHO

Kinas valuta har holdt seg stabil mot dollar, men har svekket seg nesten 10 prosent mot euro siden januar. Dårligere markedsadgang i USA kan derfor bidra til at mer av Kinas eksport omdirigeres til andre markeder, herunder til Europa der valutasvekkelsen har gjort kinesiske varer billigere.

Kinesiske myndigheter innførte 4. april eksportrestriksjoner på sjeldne jordarter (deriblant neodym, praseodym, dysprosium og terbium), som har flere

sivile og militære anvendelser. Restriksjonene har fått bilprodusenter til å advare om produksjonsutfordringer dersom ikke restriksjonene mykes opp. Utviklingen illustrerer Kinas dominans i verdikjedene for kritiske mineraler, og vilje til å bruke dette som et forhandlingskort. Samtidig øker dette land og bedrifters bevissthet om sårbarheter i sine verdikjeder, og vil kunne akselerere diversifisering av leverandører og relokalisering av produksjon.

Kinesisk økonomi har også flere utfordringer på hjemmebane. Konsumprisveksten har de siste par årene ligget rundt 0, som avspeiler svak innenlandsk etterspørsel. Forbruket tiltok noe fra fjerde til første kvartal, men forbruksveksten har vært vesentlig lavere de siste tre årene enn i årene forut for pandemien. Eiendomskrise og boligprisfall på vel 15 prosent siden 2021 har lagt press på finansene og dempet forbruksveksten. Forbrukertilliten er også dårlig. Pessimistiske husholdninger kan finne det rasjonelt å øke sparingen og kutte ned på kjøp og investeringer. Basert på fraktvolumer, elektrisitetsproduksjon og kredittvekst synes veksttakten i økonomien å ha avtatt inn i andre kvartal.

For å nå vekstmålet på 5 prosent kan myndighetene måtte stimulere aktiviteten. Siden i fjor høst har myndighetene lansert en rekke stimulansepakker, bl.a. ved å øke budsjettunderskuddet for 2025 fra 3 til 4 prosent. Myndighetene har også økt likviditeten i markedet, senest i mai da sentralbanken kuttet styringsrenten med 0,1 prosent, i tillegg til å senke reservekravene til bankene med 1/2 prosentenhet. Tiltakene anslås å frigjøre likviditet på 1 000 mrd. RMB, tilsvarende knapt 1 prosent av BNP, og ventes å støtte opp under aktiviteten. Imidlertid fremstår de ikke kraftfulle nok til å gi et vekstoppssving av betydning i kinesisk økonomi.

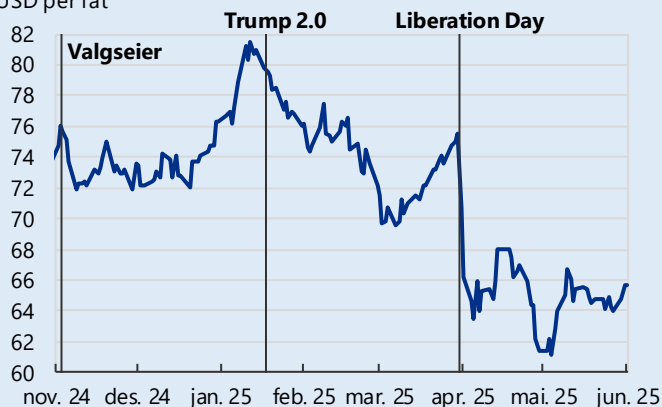
Vi tror det blir krevende for myndighetene å nå vekstmålet på 5 prosent i år med økte handelspolitiske spenninger og flere økonomiske utfordringer på hjemmebane. BNP-veksten i Kina anslås til omkring 4 1/2 prosent i år, før den ventelig vil avta til 4 prosent de neste årene.

Boks 1 Handelsuro og produksjonsoppgang har sendt oljeprisen nedover

Oljeprisen har avtatt så langt i år, fra en topp på drøyt 80 USD per fat i januar, til omkring 65 USD per fat ved inngangen til juni. Fallet skyldes dels at USAs tolløkninger ventes å senke global vekst og dermed etterspørselen etter olje, og dels at OPEC+-alliansen i mars vedtok å redusere produksjonskuttene som har vært implementert siden november 2023. Dermed vil oljeproduksjonen fra april av gradvis øke med 2,2 millioner fat per dag. Produksjonsøkningen har dessuten skjedd raskt: i april økte produksjonen med 137 000 fat per dag, i mai, juni og juli med 411 000 fat per dag. I løpet av juli vil følgelig over 60 prosent av produksjonskuttene være reversert, og med samme tempo vil hele kuttet være reversert i løpet av september. Vi legger nå til grunn at et fat nordsjøolje vil koste om lag 65 USD i år og neste år, før prisen stiger til nærmere 70 USD per fat i 2027.

Oljepris: Brent

USD per fat

Kilde: LSEG Datastream / NHO

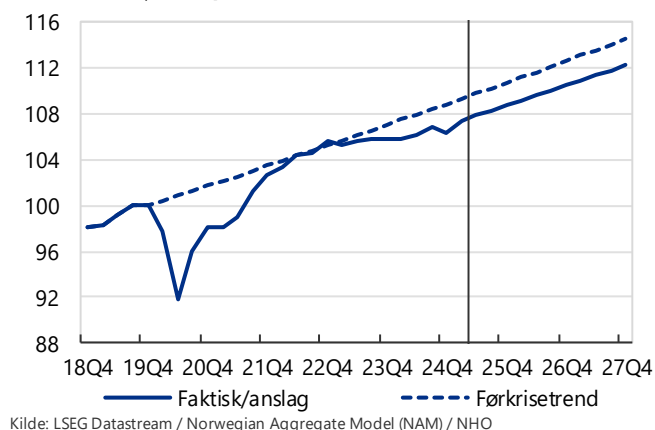
2 Innenlandske konjunkturer

2.1 Vekstoppsving i år

Fastlandsøkonomien vokste med 1,0 prosent fra fjerde til første kvartal, etter en nedgang på 0,4 prosent i fjerde kvartal 2024. Oppgangen i første kvartal skyldtes i stor grad midlertidige forhold, deriblant høy kraftproduksjon pga. høy fyllingsgrad i vannmagasinene, og høyere bilkjøp i forkant av varslede avgiftsendringer på hybridbiler 1. april. Samlet sett signaliserer utviklingen i fjerde kvartal 2024 og første kvartal 2025 en forsiktig oppgang.

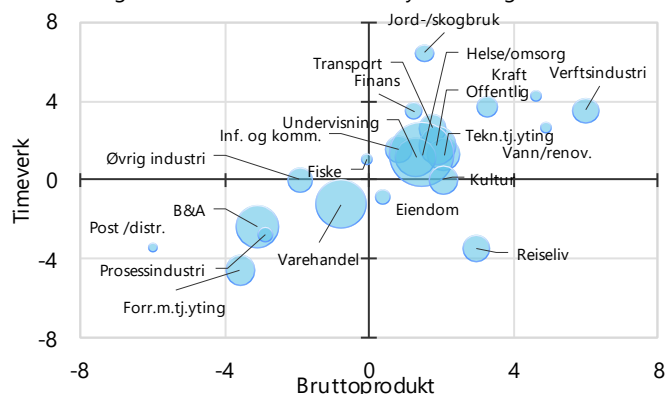
Fastlands-Norge: BNP

Volumindeks, 2019Q4=100

Norge: Bruttoprodukt og timeverk

Pst. endring 24Q1-25Q1. Boblestørrelse: Sysselsetting

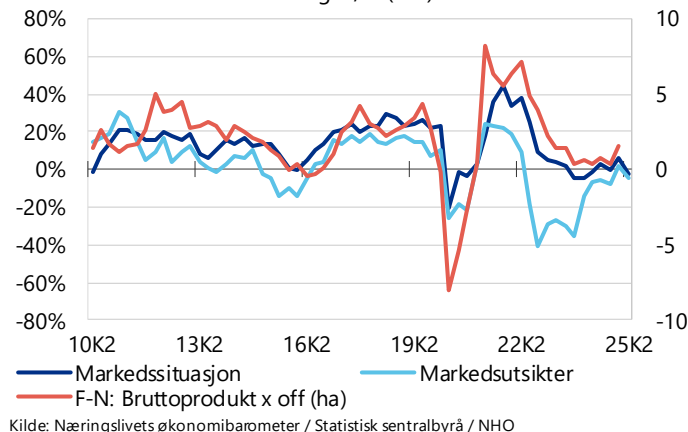
Aktivitetsutviklingen det siste året har vært svært ulik på tvers av næringene, jf. figuren over. Mens eksport- og oljerelatert virksomhet har hatt høy aktivitetsvekst, har næringer rettet mot hjemmemarkedet hatt en svakere utvikling. Veksten i første kvartal var bredt basert. Industriaktiviteten økte med 1,2 prosent og annen privat vare- og tjeneste-

produksjon vokste med henholdsvis 2,5 og 0,5 prosent. Offentlig sektor bidro også til økt aktivitet, med en vekst på 0,6 prosent. Byggenæringen, som har hatt nedgang i syv kvartaler på rad, vokste i første kvartal med 0,7 prosent.

Lav aktivitetsvekst det siste halvannet året har medført at veksten i timeverkene også har vært lav, og lavere enn aktivitetsveksten. Timeverkene var uendret i fjerde kvartal i fjor og økte kun 0,4 prosent i første kvartal i år. Svak vekst i timeverkene i forhold til aktivitetsveksten tilsier høyere produktivitetsvekst i flere næringer, deriblant i industri og reiseliv der produktiviteten økte også i første kvartal i år. I offentlig forvaltning har timeverksveksten tiltatt de siste årene, men veksten har dabbet av og var kun 0,1 prosent i hvert av de to siste kvartalene.

Markedsindeks og aktivitet

Nettobalanse. Prosentvis endring år/år (h.a.)

Ifølge Næringslivets økonomibarometer (NØB) forverret NHO-bedriftenes vurdering av markedssituasjonen og utsiktene seg noe fra første til andre kvartal, jf. figuren over. Nettotallet – altså andelen bedrifter som svarer god/bedring fratrullet andelen som svarer dårlig/forverring – er negativ for både situasjonen og utsiktene. Vanligvis er nettotallet langt mer positivt, som betyr at disse svarene ikke peker på et sterkt oppsving med det første.

Vi venter at aktivitetsveksten vil vokse litt over trend i inneværende år. I år venter vi at handelsuro isolert sett vil trekke ned industriaktiviteten og fra neste år forsterker lavere petroleumsinvesteringer nedgangen. Ekspansiv finanspolitikk bidrar imidlertid til høyere aktivitet generelt og kan stimulere enkelte industrinæringer gjennom økte forsvarsinvesteringer og mer infrastruktur. Økt innenlandsk etterspørsel vil bidra til vekst i både privat tjenesteyting

og annen vareproduksjon, se avsnitt om privat konsum og boliginvesteringer.

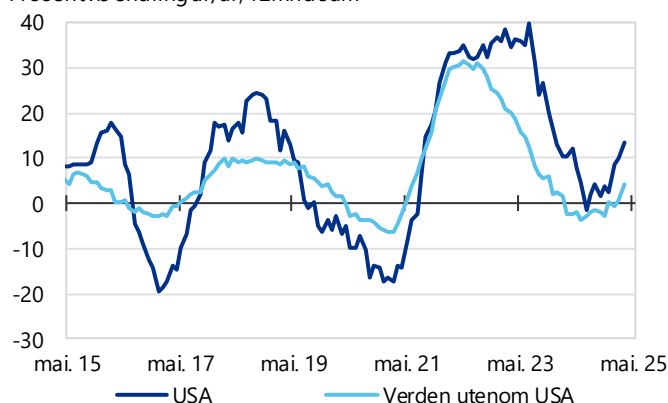
Samlet sett anslås fastlandsøkonomien å øke med 1,7 prosent i år. Veksten ventes imidlertid å bli noe lavere de to neste årene, og ligge på antatt trendvekst. Timeverksutviklingen følger i hovedsak produksjonen, og forskjellen tilskrives en positiv produktivitsvekst. Særlig mot slutten av perioden øker produktivitsveksten noe.

2.2 Svakere eksportdriv fremover

Det har vært godt driv i fastlandseksporten de siste årene til tross for svak aktivitetsvekst hos Norges handelspartnere. Imidlertid er eksportutsiktene nå blitt mer usikre på grunn av høyere amerikansk importtoll, andre lands mulige tilsvær, samt virkningene dette vil ha for handel og aktivitet fremover. Mye tyder på at den handelspolitiske usikkerheten vil vedvare. Økt toll på norsk eksport til USA vil svekke markedsadgangen for norske varer i USA. Det har betydning siden drøyt 8 prosent av norsk fastlandseksport av varer gikk til USA i fjor. Endelig nivå på USAs toll mot omverden er uavklart, men i alle tilfeller vil forhøyede toll og eventuelle motiltak fra handelspartnere svekke global aktivitetsvekst, og trolig ha større negative konsekvenser for etterspørselen etter norsk eksport enn virkningen av USAs tolløkninger isolert sett. Fastlandseksporten til USA er økende, jf. figuren under. Det kan skyldes import for lager, for å komme i forkant av de varslede tolløkningene. I så fall vil eksporten til USA trolig falle minst like mye fremover.

Norge: Fastlandseksport

Prosentvis endring år/år, 12mnd sum

Kilde: LSEG Datastream / Statistisk sentralbyrå / NHO

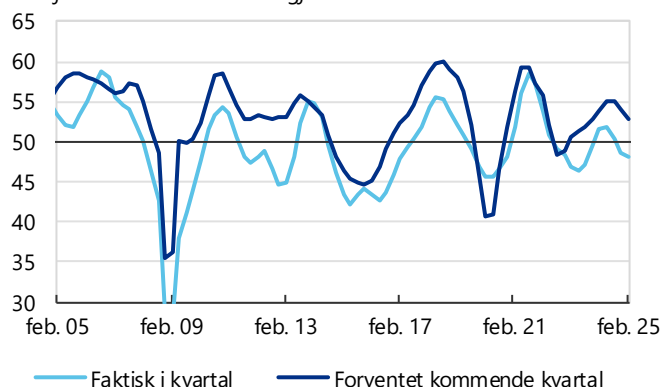
Totaleksporten var i første kvartal en halvprosent lavere enn for ett år siden som følge av svak utvikling i olje- og gaseksporten. Lavere oljepris og redusert

lønnsomhet i oljevirkssomheten demper globale oljeinvesteringer og dermed reduseres etterspørselen etter norsk oljerelatert eksport.

Den underliggende veksten i den tradisjonelle vareeksporten har ligget rundt 2–3 prosent det siste året, særlig drevet av høyere eksport av elektrisitet og trevarer. Veksten i eksporten av industriprodukter viser imidlertid tydelige tegn til å avta. Det samsvarer med at industribedriftene har rapportert om lavere ordretilgang fra eksportmarkedet de siste par kvartalene, jf. SSBs konjunkturbarometer. Samtidig viser den faktiske utviklingen i første kvartal at ordretilgangen avtar. Ettersom industriprodukter er den største komponenten innenfor kategorien tradisjonelle varer, vil svakere utvikling i industrieksporten fremover gi svakere vekst i den tradisjonelle vareeksporten totalt. Noe svakere vekstutsikter hos våre handelspartnere fremover gir svakere impulser mot norsk eksport, og tilsier svakere eksportvekst.

Norge: Nye eksportordre i industrien

Diffusjonsindeks. Glattet sesongjustert.

Data per Q1 2025

Kilde: LSEG Datastream / Statistisk sentralbyrå / NHO

Etter solid oppgang gjennom fjoråret falt tjenesteeksporten 1½ prosent fra fjerde til første kvartal. Den er likevel 5 prosent høyere enn for ett år siden, bl.a. som følge av økt reisetrafikk. Utlendingers reisetrafikk til Norge har økt med nesten 40 prosent siden før pandemien, som tyder på at Norge er blitt en mer attraktiv reisedestinasjon enn tidligere. Økningen skyldes blant annet at den svake kronen gjør Norgesferie billigere. At europeiske turister ser ut til å velge vekk USA-ferien kan også innebære at flere europeere finner veien til Norge fremover.

På den andre siden tynges tjensteeksporten av at eksporten av sjøtransporttjenester har avtatt siden 2023. Lavere oljepris tynger også tjenestenæringene tilknyttet oljevirkssomheten.

Fremover venter vi at reisetraffikken vil fortsette å øke. Kronekursen er fremdeles svak selv om kronen har styrket seg noe de siste to månedene. Totalt ventes noe svakere vekst i tjenesteeksporten fremover, ledet an av svakere etterspørsel etter petroleumsrettede tjenester fra utlandet, mens fortsatt driv i reisetrafikken bidrar til å dempe vekstnedgangen.

I Næringslivets økonomibarometer (NØB) for andre kvartal oppgir eksportbedriftene svakere markedsutsikter enn NHO-bedriftene samlet sett. Det er første gang siden midten av 2020 at eksportbedriftene har vært mer pessimistiske enn totalen. Taktskiftet henger trolig tett sammen med usikkerheten om rammebetingelsene for internasjonal handel og virkningene tollene vil ha på global økonomi.

Fremover ventes et noe svakere aktivitetsbilde hos våre handelspartnere enn vi så for oss sist. Kombi- nert med en noe sterkere norsk krone vil det dempe veksten i etterspørselen etter norsk eksport. Mens importen hos våre handelspartnere i gjennomsnitt økte 4½ prosent i året i perioden 2000–2019, anslås den nå å vokse mindre enn 2 prosent i året de neste tre årene. Samtidig er det større usikkerhet om handelspolitikken enn på lenge. En opptrapping av handelsspenningene, enten i form av høyere amerikanske tollsatser og/eller at andre land gjengjelder, er en betydelig nedsiderisiko for norsk eksport.

Vi anslår at fastlandseksporten vil øke med 1,9 prosent i år, og 2,0 prosent og 1,6 prosent i hhv. 2026 og 2027.

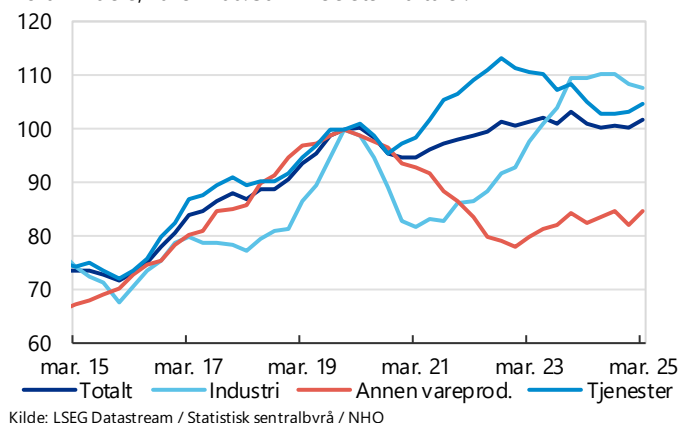
2.3 Investeringene avtar

Fastlandsbedriftenes investeringer har vokst lite de siste fem årene, jf. figuren nedenfor. Målt som andel av BNP Fastlands-Norge avtok bedriftsinvesteringene fra over 11 prosent før pandemien, til 10,4 prosent nå, som likevel er ¾ prosentpoeng over gjennomsnittet de siste 30 årene.

Redusert lønnsomhet og svak aktivitetsvekst i mange næringer har bidratt til utviklingen, i tillegg til at høyere renter har gjort kapital dyrere. Det er særlig lavere investeringer i tjenestenæringene som har dempet næringsinvesteringene de siste årene. Investeringene i industrien har derimot økt litt mer enn den generelle økonomiske veksten, som skyldes høy aktivitet i leverandørindustrien og god lønnsomhet i eksportindustrien som følge av svak kronekurs.

Fastlands-Norge: Næringsinvesteringer

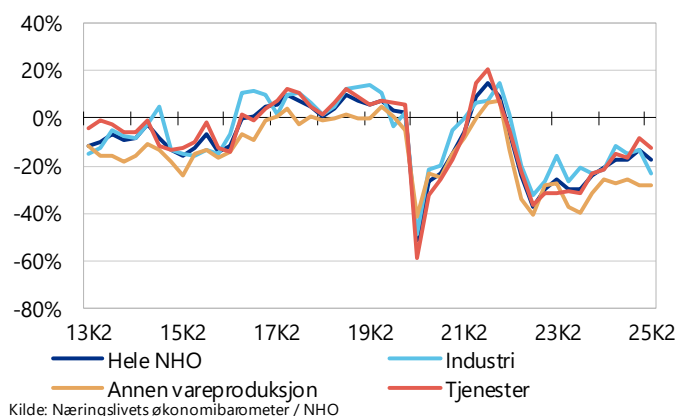
Volumindeks, 2019 = 100. Sum fire siste kvartaler.

Næringsinvesteringene på fastlandet ventes også å utvikle seg svakt fremover. At rentekuttene trolig lar vente på seg, kombinert med økt usikkerhet om den økonomiske utviklingen fremover, blant annet som følge av økt amerikansk importtoll, bidrar til å dempe investeringsutsiktene. Dette bildet reflekteres godt i Næringslivets økonomibarometer for andre kvartal. Andelen NHO-bedrifter som venter reduserte investeringer de neste seks månedene har økt fra 22 til 26 prosent siden forrige måling i første kvartal, mens andelen som venter økte eller uendrede investeringer har avtatt. Samlet sett falt netto investeringsforventninger fra -14 i første kvartal til -18 prosent i andre kvartal, med nedgang både i industri og tjenestenæring.

Markedsutsikter: Investeringer

Differanse positive og negative svar i prosentpoeng

Det samme bildet tegner seg i Norges Banks regionale nettverk for andre kvartal, der det ventes en nedgang i investeringene på 0,9 prosent i år. Anslagene, særlig for industrien, er en del nedjustert siden forrige runde. Anslaget for 2026 er også justert noe ned, og det ventes nå nullvekst i investeringene til neste år.

Samtidig trekker andre forhold i motsatt retning. Investeringsene i kraftforsyning er ventet å ta seg betydelig opp i årene fremover, og vil dermed bidra til å løfte det samlede investeringsnivået. I SSBs investeringstelling fra mai anslås kraftinvesteringene å øke 18 prosent i år og 32 prosent neste år, målt i løpende priser. I underkant av to tredeler av investeringene i kraftforsyning er ventet innen overføring og distribusjon av elektrisitet, og kan knyttes til behov for økt forsyningssikkerhet, samt elektrifisering og kraft til ny næringsvirksomhet. I tillegg er investeringsanslaget for industrien oppjustert fra forrige telling, og det ventes nå investeringsvekst på 10 prosent i år og ytterligere 11 prosent neste år, målt i løpende priser. Hovedtyngden av investeringene ventes innen oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri, metallindustri og næringsmiddelindustri.

Samlet anslås næringsinvesteringene på fastlandet å falle med 2 prosent i år, før de i 2026 og 2027 vil vokse med henholdsvis $\frac{1}{2}$ og $2\frac{1}{2}$ prosent.

Oljeinvesteringene økte i volum med 10 prosent både i 2023 og 2024, blant annet som følge av den midlertidige oljeskattepakken under pandemien som resulterte i fremskyndelse av mange prosjekter. Det har bidratt til høy aktivitet også i leverandøri industrien.

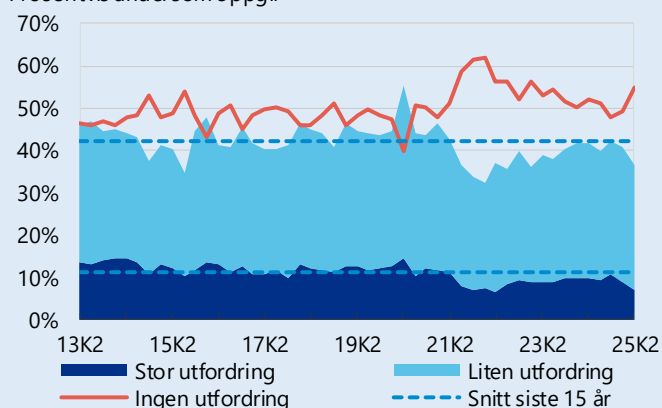
Oljeinvesteringene ventes å være høye også fremover, men å avta fra og med neste år som følge av at mange store prosjekter allerede er gjennomført. SSBs investeringstelling anslår at oljeinvesteringene øker 9 prosent målt i løpende priser i år, mens de til neste år faller 4 prosent. Vi legger til grunn en volumvekst i oljeinvesteringene i år på 5 prosent, før de i 2026 og 2027 avtar hhv. 7 og 6 prosent.

Boks 2 Bedriftenes tilgang på finansiering

NHO har gjennom mer enn 15 år kartlagt hvilke forhold medlemsbedriftene opplever som hindringer for ekspansjon og investeringer. Tilgang til kreditt og finansiering har hele tiden vært vurdert som et av de minst utfordrende områdene, og andelen bedrifter som opplever finansiering som en stor eller liten hindring har ligget relativt stabilt. I kjølvannet av pandemien har denne andelen gått ytterligere ned og er nå under sitt historiske gjennomsnitt.

Manglende tilgang på finansiering

Prosentvis andel som oppgir

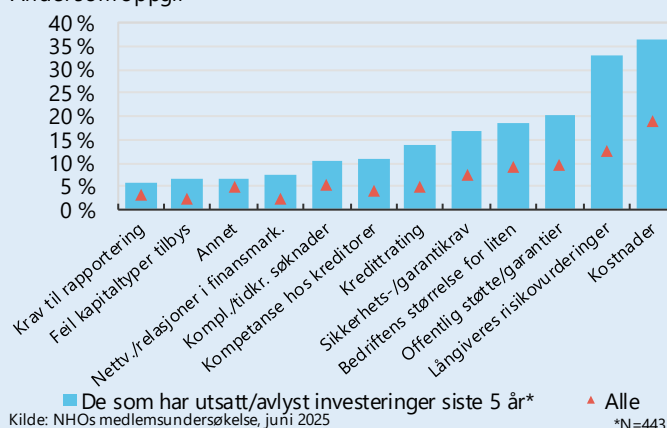
I medlemsundersøkelsen i juni 2025 undersøkte vi hvordan bedriftene faktisk finansierer sine investeringer. Resultatene viser at opptjent egenkapital er den klart viktigste kilden. Hele 54 prosent av bedriftene oppgir dette som den mest sentrale finansieringsformen de siste fem årene. Deretter følger banklån (19 prosent) og leasing (14 prosent).

Selv om et mindretall av bedriftene i undersøkelsen generelt oppgir at tilgang på finansiering er en vesentlig hindring, svarer likevel 23 prosent at de har måttet utsette eller avlyse investeringer de siste fem årene som følge av manglende finansiering. Andelen er høyest blant bedriftene med færre enn 10 ansatte, hvor 26 prosent oppgir dette. For mellomstore bedrifter med 10–49 ansatte og store bedrifter med mer enn 50 ansatte er andelen henholdsvis 23 og 16 prosent. Blant de som ikke fikk tak i ønsket finansiering hadde 43 prosent ønsket å finansiere prosjektene gjennom banklån, 34 prosent gjennom ny egenkapital, og 22 prosent via annen ekstern finansiering. Flere alternativer kunne velges samtidig.

Når vi undersøker spesifikke hindringer for finansiering nærmere, er rangeringen av utfordringer ganske lik uavhengig av om bedriftene har måttet utsette/avlyse investeringer eller ikke. Det klart største hinderet er finansieringskostnader, dvs. renter, gebyrer og krav til egenandel. Det har sammenheng med at lønnsomheten i et prosjekt alltid må forsvare finansieringskostnaden. Den nest viktigste hindringen er långivernes risikovurdering av bedriften eller bransjen. Dersom et prosjekt vurderes som risikofylt, må bedriften ofte akseptere høyere renter eller risikere avslag på søknaden. Økonomisk teori knytter også denne problematikken til informasjonsasymmetri, der långiveren har dårligere informasjon om prosjektets kvalitet enn bedriften. Dette kan føre til såkalt ugunstig utvalg ("adverse selection"), hvor gode prosjekter avvises fordi finansieringskostnaden blir for høy, eller til økt risikotaking fra låntakers side etter at lånet er innvilget ("moral hazard"). Det tredje største hinderet er begrenset tilgang på offentlig støtte eller garantier.

Største hindre for finansiering

Andel som oppgir

I tillegg trekker bedriftene fram en rekke mindre finansieringshindre, som krav til kredittrating, kompetanse hos kreditorer, kompliserte søknadsprosesser, manglende samsvar mellom kapitaltilbud og bedriftens finansieringsbehov (f.eks. feil løpetid eller kapitaltype) samt omfattende rapporteringskrav. I åpne svar oppgir bedriftene også utfordringer knyttet til intern konkurranse om investeringsmidler i konsernet de er en del av, svak eller uforutsigbar markedssituasjon, dårlig inntjening, og ugunstige eller uforutsigbare politiske rammevilkår.

2.4 Fortsatt lav boligbygging

Omsetningen i bruktboligmarkedet tok seg opp gjennom fjoråret, og har fortsatt å være høy så langt i år. I mars til mai ble det lagt ut og solgt hhv. 15 og 12 prosent flere boliger enn de samme tre månedene i fjor, samtidig som beholdningen av usolgte boliger falt 4 prosent. Sterk etterspørsel bidro til markert prisvekst gjennom store deler av fjoråret og inn i inneværende år. Prisveksten har imidlertid avtatt den siste tiden, og har ligget relativt flatt de tre siste månedene. I mai var prisene på brukte boliger 5,2 prosent høyere enn ett år tidligere.

En driver bak den sterke prisveksten har vært forventninger om lavere renter, samt lettelsene i utlånsforskriften ved årsskiftet, der kravet til egenkapital ble redusert fra 15 til 10 prosent. Lavere krav til egenkapital øker låntagernes lånekapasitet. Avdempingen i prisveksten den senere tiden har trolig sammenheng med at de forventede rentekuttene er skjøvet ut i tid og økt generell økonomisk usikkerhet i husholdningene knyttet til den internasjonale økonomiske utviklingen, samtidig som effekten av regelverksendringene gradvis har avtatt.

Mens 65 prosent av husholdningene ventet lavere boliglånsrenter om tolv måneder, var andelen i mai falt til 44 prosent, ifølge NBBs boligmarkedsbarometer. Utsikter til høyere renter over tid kan bidra til å dempe forventningene til boligprisene. Andelen som venter økte boligpriser falt fra 75 prosent i januar til 69 prosent i mai. Lavere boligprisforventninger kan redusere husholdningenes betalingsvilje og bidra til lavere prisvekst fremover.

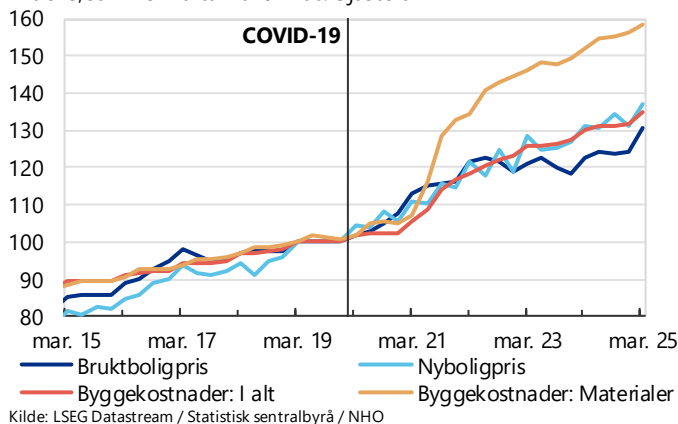
En annen faktor bak den relativt sterke prisveksten i bruktboligmarkedet er utviklingen i markedet for nye boliger. Byggekostnadene, særlig for materialer, har økt kraftig de siste årene, jf. figur nedenfor. Det har drevet opp prisene på nye boliger. I tillegg har høye renter, og trolig også generell økonomisk usikkerhet, gjort det mindre attraktivt å kjøpe nye boliger med overtakelse et stykke frem i tid. Det har dempet etterspørselen etter nye boliger og bidratt til økt press i bruktmarkedet.

Svak etterspørsel etter nye boliger som følge av økte priser har i tur ført til kraftig nedgang i byggeaktiviteten de siste par årene. Aktiviteten har imidlertid tatt seg noe opp den siste tiden, jf. figuren under. Ett bidrag til dette er at prisforholdet mellom nye og

brukte boliger nå er mer i tråd med nivåene før pandemien, som følge av høy prisvekst i bruktboligmarkedet. Det gjør nye boliger relativt sett mer attraktive. Dette, sammen med faktorene nevnt over, har trolig bidratt til at aktiviteten i nyboligmarkedet har økt. Ifølge Boligprodusentenes Forening ble det solgt 12 prosent flere nye boliger i februar–april i år enn i samme periode i fjor. Økt etterspørsel har også løftet byggeaktiviteten, hvor antall fysiske igangsettinger disse tre månedene var 39 prosent høyere enn året før, selv om byggeaktiviteten fortsatt er svært lav i et historisk perspektiv. Vi venter at denne utviklingen vil fortsette og at byggeaktiviteten gradvis tar seg opp fremover, men at et antatt normalnivå først nås i 2027–2028.

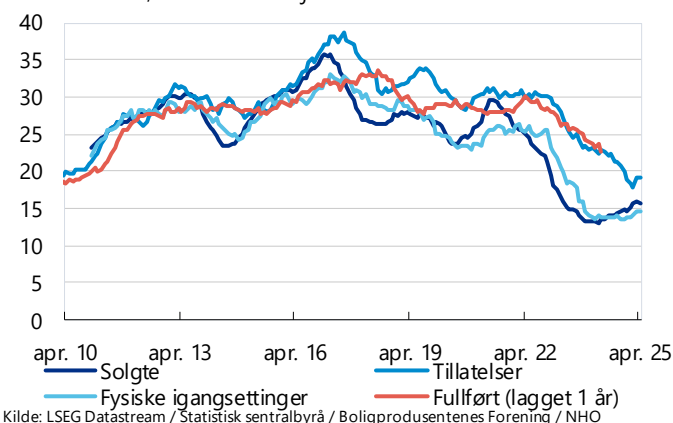
Norge: Byggekostnader og -priser

Indeks, samme kvartal 2019=100. Ujustert

Norge: Boligbygging

1 000 enheter, 12 mnd. sum. Ujustert

Prisveksten de tre siste månedene har vært lavere enn vi la til grunn i forrige rapport, og dette trekker anslaget for boligprisveksten i inneværende år noe ned. Det samme gjør utsikter til at rentene vil forbli høye lenger enn tidligere lagt til grunn, jf. omtale i kapittel om pengepolitikken. Det kan også synes som at effektene av endringene i utlånsforskriften

har avtatt noe raskere enn ventet. Vi venter fortsatt relativt høy prisvekst fremover, drevet av lav byggeaktivitet som vil gi økt knapphet på sikt, samt økt kjøpekraft i husholdningene i takt med forventede rentekutt og høyere kjøpekraft. Prisveksten anslås til rundt 5½ prosent i år, og hhv. 5¾ og 6½ prosent i 2026 og 2027.

Fallende byggeaktivitet bidro til at boliginvesteringene falt åtte kvartaler på rad gjennom 2023 og 2024. Nedgangen i boliginvesteringene gjennom fjoråret gir et lavere nivå ved inngangen til 2025. Det gir et lavt anslag for 2025 som helhet. Økt igangsetting førte til at boliginvesteringene steg 0,4 prosent fra fjerde til første kvartal. De siste nasjonalregnskapstallene viste også en oppjustering av boliginvesteringene i fjerde kvartal i fjor, mens tallene for tidligere kvartaler i 2024 ble noe nedjustert. Det bidrar isolert sett til å trekke anslaget for inneværende år noe opp. Byggeaktiviteten hittil i år har ellers vært om lag som ventet i forrige rapport. Utsikter til høyere renter lenger og noe lavere prisforventninger taler derimot for at oppgangen i byggeaktiviteten vil gå noe saktere enn tidligere anslått, som demper oppgangen i boliginvesteringene. Vi anslår at boliginvesteringene vil falle med om lag 11 prosent i år, før de gradvis tar seg opp med en vekst på henholdsvis 5½ og 16 prosent i 2026 og 2027.

2.5 Forbruket tar seg opp

Husholdningenes forbruk utgjør om lag halvparten av BNP for Fastlands-Norge, og er dermed den viktigste enkeltfaktoren bak den innenlandske økonomiske aktiviteten.

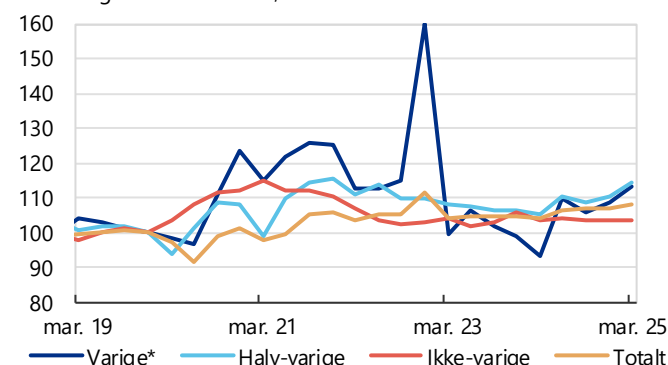
I første kvartal i år økte forbruket med solide 1½ prosent fra kvartalet forut. Trendveksten i forbruket har historisk vært om lag ½ prosent i kvartalet. Forbruket er nå mer enn 4 prosent høyere enn i første kvartal i fjor. Det er særlig vareforbruket, og herunder nybilkjøpene, som trekker opp veksten. Tjenesteforbruket viser derimot mer moderat vekst.

Omsetningsvolumet i varehandelen utenom motorvogner har tatt seg markant opp det siste halvåret med en gjennomsnittlig sesongjustert vekst pr måned på mer enn en halv prosent. Oppgangen fortsatte i april med ytterligere oppgang på solide 0,7 prosent. Varehandelsbedriftene venter økt omsetning i andre og tredje kvartal, ifølge Norges Banks regionale nettverk for andre kvartal.

Det er særlig forbruket av varige forbruksvarer (som biler, møbler, inventar) og halv-varige varer (klær og sko) som øker. Forbruket av ikke-varige varer, som kun kan forbrukes én gang, utvikler seg svakere, jf. figuren under.

Husholdningenes vareforbruk

Etter varighet Volumindeks, 100=2019K4

*Varige konsumvarer er definert som konsumvarer som kan brukes flere ganger eller kontinuerlig over en periode på ett år eller lenger, f.eks. biler, møbler, hvitevarer, TV.
Kilde: Statistisk sentralbyrå / NHO

Vareforbruket har svingt en del de siste to årene, i stor grad som følge av svingninger i nybilkjøpene. Nye biler regnes som forbruk i den perioden registreringen gjennomføres, som betyr at større billeveranser fra utlandet kan gi betydelige utslag i forbrukstallene. Bilsalget påvirkes på sin side av avgiftsendringer, som da fjerningen av avgiftsfritaket på hybridbiler 1. april ga et kraftig oppsving i hybridbilsalget i mars og en tilsvarende nedgang i april.

Antall registrerte nye biler er nesten 30 prosent høyere enn i samme periode i fjor, men fortsatt rundt 10 prosent lavere enn gjennomsnittet i tiåret før pandemien. Av forbruksveksten på 4,2 prosent fra første kvartal i fjor til samme kvartal i år, kan 1,5 prosentpoeng tilskrives økte bilkjøp. Den svake utviklingen i fjor gjør at årets oppgang vil bidra betydelig til husholdningenes forbruksvekst.

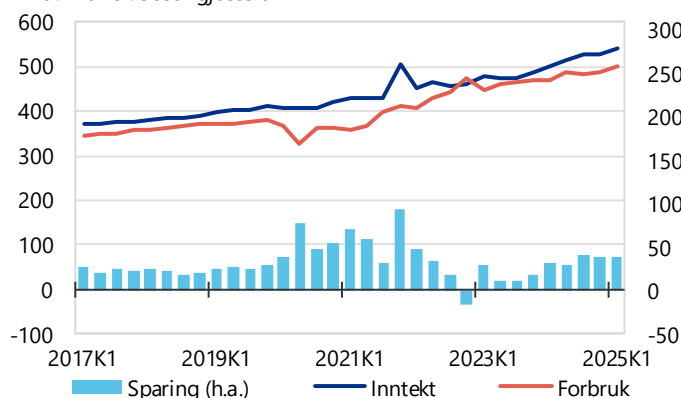
Utsatt rentekutt fra Norges Bank, handelspolitisk uro og usikkerhet om utsiktene bidro trolig til at forbrukertilliten svekket seg i andre kvartal, ifølge Finans Norges Forventningsbarometer. Samtidig ønsker en stor andel av husholdningene å prioritere sparing. Lavere forbrukertillit kan bremse det pågående forbruksoppsvinget.

Den viktigste driveren bak forbruksutviklingen er utviklingen i inntektene. Fra fjerde til første kvartal økte husholdningenes disponible inntekt med 2½ prosent, målt i løpende priser. Sparingen var høy

under pandemien, da forbruksmulighetene ble innskrenket, men falt til lave nivåer i 2023 i møte med høye renter og høy prisvekst. De siste kvartalene har sparingen tatt seg opp igjen. Totalt sparte husholdningene 7 prosent av sin disponible inntekt i fjor, det samme som i tiåret før pandemien. I første kvartal sparte husholdningene 7,4 prosent, uendret fra fjerde kvartal. Det innebærer at hele inntektsoppgangen ble brukt på forbruk. Årets lønns- og trygdeoppgjør vil gi kjøpekraftsforbedring for både yrkesaktive og pensjonister, og bidra til oppgang i forbruk til tross for at sparingen holder seg høy.

Husholdningenes forbruk og sparing

Mrd. kroner. Sesongjustert

Kilde: Statistisk sentralbyrå / NHO

Så langt i år har økt kjøpekraft gitt et forbruksdrevet oppsving. Forbruksveksten er i stor grad knyttet til varige forbruksvarer som bil og boliginventar. Ettersom slike forbruksvarer kan forbrukes flere ganger over tid, vil trolig etterspørselen i noen grad mettes. Derfor ventes også veksttakten i forbruket å avta noe fremover. Forbrukertilliten svekket seg i andre kvartal, og dersom husholdningene handler i tråd med egne forventninger, vil forbruksveksten dempes noe. Forbruket anslås å øke med 2,3 prosent i år, med videre vekst på 2,1 prosent i 2026 og ytterligere 2,1 prosent i 2027.

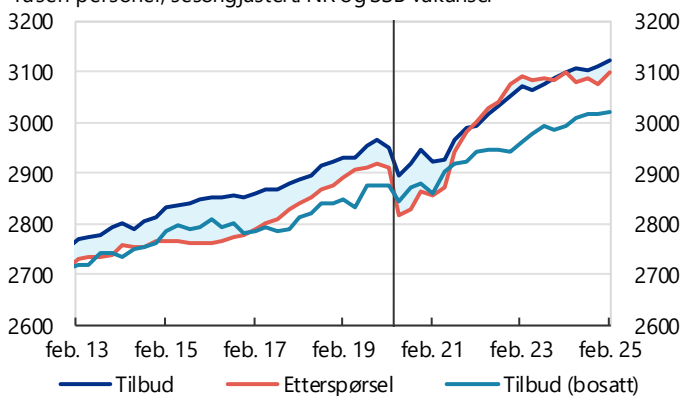
En viktig årsak til svekket forbrukertillit er trolig utsatte rentekutt. Vi legger til grunn ett rentekutt i år, i september. Deretter drøyer det til mars 2026 før sentralbanken igjen setter ned renten (se kapittel 2,7 for nærmere omtale av pengepolitikken). Tidligere rentekutt enn antatt kan løfte forbruket mer enn ventet, mens ytterligere utsettelse vil kunne dempe veksten. Dersom husholdningenes sparelyst øker ytterligere fra dagens nivå, kan det også trekke utviklingen ut i tid.

2.6 Lavere tilbud av arbeidskraft

Etterspørselen etter arbeidskraft, dvs. summen av personsyssettelsette og ledige stillinger, flatet ut gjennom fjoråret, jf. figuren under. I første kvartal tiltok etterspørselen igjen både som følge av høyere personsyssettelsette og flere ledige stillinger. SSB rapporterer om 10 000 flere ledige stillinger, og personsyssettelsette vokste med 0,4 prosent i første kvartal.

Norge: Balanse i arbeidsmarkedet

Tusen personer, sesongjustert. NR og SSB vakanser

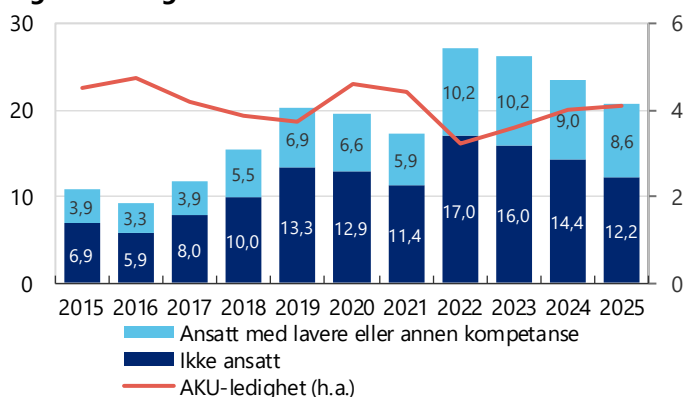

*Arbeidsstyrke = Sysselsatte+arbeidsledige. Etterspørsel=Sysselsatte+ledige stillinger.
Kilde: Refinitiv Datastream / Statistisk sentralbyrå / NHO

På den annen side tyder NØB på dempet etterspørsel etter arbeidskraft de neste seks månedene som følge av at flere rapporterer at de heller vil redusere enn øke bemanningen, slik at nettobalansen blir negativ. I Navs bedriftsundersøkelse for 2025 er derimot nettobalansen for sysselsette positiv og uendret fra i fjor. Det kan skyldes at indeksen også inkluderer offentlig sektor, som har hatt høyere sysselsetningsvekst enn privat næringsliv de siste årene.

Navs bedriftsundersøkelse kartlegger bedrifters behov for arbeidskraft og forventninger til framtidig behov. Undersøkelsen viser at mangelen på arbeidskraft har avtatt, og at andelen bedrifter som ikke fikk rekruttert arbeidskraft er tilbake på samme nivå som i 2019, jf. figuren under. I 2025 er andelen bedrifter som ikke finner kvalifisert arbeidskraft særlig stor innen helse- og omsorgssektoren og for andre fagarbeidere med videregående opplæring. Andelen bedrifter som har ansatt personer med lavere eller annen formell kompetanse enn ønsket er 1,7 prosentpoeng høyere enn i 2019.

Virksomheter som ikke fikk rekruttert og AKU-ledighet. Prosent

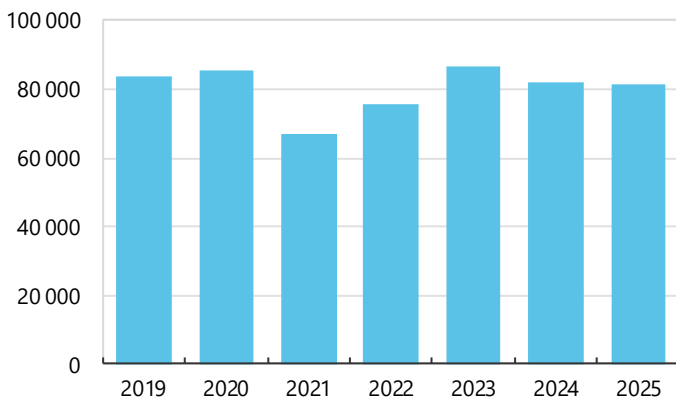

Kilde: NAVS bedriftsundersøkelse / NHO

Sysselsettingsveksten har vært høy, og høyere enn både timeverksveksten og aktivitetsveksten de siste årene. Gjennomsnittlig antall timer per sysselsatt har derfor avtatt. Det betyr at det kan være noe ledig kapasitet i bedriftene dersom aktiviteten tar seg opp, slik at personsysselsettingen vil vokse mindre enn timeverkene fremover. Romslige budsjetter tilsier at offentlig sektor vil bidra mer til veksten i personsysselsettingen enn privat sektor i årene fremover. Vi anslår at personsysselsettingen vil øke 0,6 prosent i år, og at veksten tiltar til om lag 1 prosent i 2026 og 2027.

Korttidsinnvandrere

3 første måneder i hvert år.

Kilde: Statistisk sentralbyrå / NHO

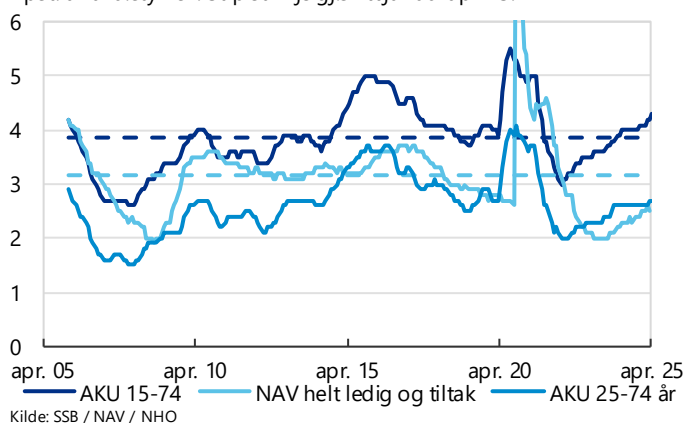
Befolkningsveksten har økt bl.a. som følge av at det er kommet over 90 000 ukrainere til Norge siden 2022, hvorav 47 000 i aldersgruppen 20-66 år er bosatt per april 2025. Personer mellom 18 og 55 år som har behov for grunnleggende kvalifisering deltar først i introduksjonsprogrammet før de trer inn i arbeidsstyrken. UDI har skissert tre ulike scenarioer for videre bruttoinnvandring fra Ukraina. Mellomalternativet anslår at ytterligere 8 000–15 000 ukrai-

nere kan ankomme i år. I 2024 var det negativ nettoinnvandring til Norge, og antallet korttidsinnvandrere er noe lavere i årets første måneder sammenlignet med samme periode i 2019.

Den moderate veksten i arbeidstilbudet har bidratt til en mindre økning i arbeidsledigheten enn det som ellers ville ha vært tilfelle. AKU-ledigheten har gradvis økt fra 3,6 prosent i 2023 til 4,3 prosent i april, mens den registrerte ledigheten har økt fra 1,8 prosent i 2023 til 2,1 ved utgangen av mai i år. Inkludert personer på arbeidsmarkedetiltak var Nav-ledigheten 2,6 prosent i mars. Personer på tiltak er ikke sesongjustert etter dette grunnet brudd i statistikken. I mai var knapt 15 300 på tiltak og det er like mange som på samme tid i fjor.

Arbeidsledige

I pst. av arb.styrken. Stiplet linje gj.snitt jan06-april25.

Kilde: SSB / NAV / NHO

Vi venter en lav vekst i arbeidstilbudet i inneværende år og noe høyere de neste to årene. Det må blant annet ses i sammenheng med at flere ukrainere kommer inn i arbeidsmarkedet og at rentekuttet bidrar til et lite oppsving i aktiviteten slik at jobbmulighetene bedres. Aktivitetsoppsvinget er imidlertid ikke stort nok til å redusere arbeidsledigheten vesentlig. Vi venter at AKU-ledigheten vil øke fra 4,0 prosent i fjor til 4,1 prosent i år, og at ledigheten holder seg på dette nivået i resten av prognoseperioden. Det antyder et fortsatt robust arbeidsmarked som betyr at folk flest vil ha sikker jobb og inntekt – og dermed bidra til å støtte opp under oppsvinget i norsk økonomi fremover.

2.7 Kun ett rentekutt i år

Året startet med optimisme om at et rentekutt var nært forestående, etter at styringsrenten hadde ligget på 4,5 prosent siden desember 2023. Rentene hos våre handelspartnere har lenge vært på vei ned-

over, og både Riksbanken og ESB har i samme periode kuttet rentene med 1,75 prosentpoeng. I Pengepolitisk rapport i desember i fjor indikerte sentralbanken at den trolig ville følge etter med første rentekutt i mars. Signalet ble også gjentatt på rentemøtet i januar.

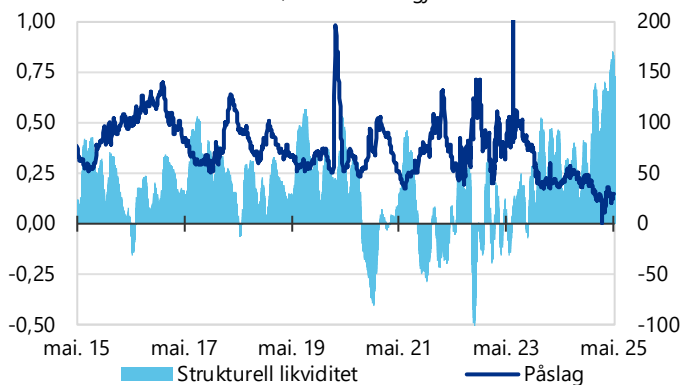
I etterkant av januarmøtet viste inflasjonstallene for februar nesten ett prosentpoeng høyere prisvekst enn sentralbankens anslag. Da Regionalt nettverk samtidig viste aktivitetsoppsving, unnlot Norges Bank å kutte i mars. Den nye rentebanen indikerte at det kun ville bli to rentekutt i år.

Usikkerheten rundt amerikansk importtoll har bidratt til å sende vekstutsiktene i verden nedover. Dette reflekteres også i lavere renteforventninger for våre handelspartnere, som isolert sett gir større rom for rentekutt her hjemme. Den importveide kronkursen (I-44) svekket seg i april, men har siden styrkt seg til å nå ligge nær Norges Banks anslag.

I årets lønnsoppgjør ble det avtalt en ramme på 4,4 prosent, som kun er 0,1 prosent lavere enn sentralbankens anslag for årslønnsvekst. Det bør derfor ikke ha noen nevneverdig påvirkning på rentebanen.

Likviditet og påslag i 3 mnd NIBOR

Prosentenheter. H.a.: Mrd. kr., 30d sentrert gj.snitt.

*Før juli 2022: Beregnet av Norges Bank Etter: Nibor-OIS-spread
Kilde: LSEG Datastream / Norges Bank / NHO

Pengemarkedspåslaget, som er forskjellen i pengemarkedsrenten og forventet styringsrente, ble mer enn halvert i løpet av 2024, og nedgangen har fortsatt videre i år, jf. figuren over. Pengemarkedsrenten 3 mnd NIBOR er referanserenten markedet forholder seg til og er sentral for bankenes utlånsrente. En lavere pengemarkedsrente i seg selv gjøre pengepolitikken mindre innstrammende og redusere behov for rentekutt. Norges Bank har lagt til grunn et påslag på 0,15 prosentpoeng, men de siste månedene har påslaget ligget noe under dette. Påslaget i pengemarkedsrenten er i stor grad drevet av den

strukturelle likviditeten i banksektoren, som illustrert i figuren. Mye likviditet bidrar til å trekke pengemarkedsrentene ned. Norges Bank forventer at likviditeten holder seg høy fremover.

Kapasitetsutnyttelsen i økonomien er forholdsvis høy. Arbeidsledigheten er riktig nok på vei oppover, men fra et lavt nivå. Offentlig pengebruk er en viktig driver, og økningene i revidert budsjett vil gi en noe høyere offentlig etterspørsel enn lagt til grunn av sentralbanken.

Siden Pengepolitisk rapport i mars har prisutviklingen ligget noenlunde likt med Norges Banks anslag, både målt ved KPI og KPI-JAE. I mai var KPI-veksten noe høyere enn sentralbankens anslag fra mars, mens veksten i KPI-JAE var noe lavere. Norges bank anslår årets KPI-vekst til 3,0 prosent og veksten i KPI-JAE til 3,4 prosent. Vi forventer en lavere vekst på henholdsvis 2,7 og 3,0 prosent. Uansett vil det ta tid før inflasjonen kommer ned mot målet.

Norges Banks rentebane i Pengepolitisk rapport fra mars indikerte to kutt i år, men etter rentemøtet i mai ble det vektlagt at det er behov for fortsatt innstrammende pengepolitikk. Styringsrenten vil ifølge Norges Bank "mest sannsynlig settes ned i løpet av året". Selv om det er flere forhold som tilsier at utsiktene til rentekutt ikke har svekket seg siden mars, virker det som om sentralbanken ønsker å være forsiktig med å slippe opp for tidlig. Vi venter derfor første rentekutt i september og at det kun blir ett rentekutt i år. Til neste år forventer vi kutt i både mars og september. Totalt venter vi at det blir fire rentekutt i prognoseperioden 2025-2027.

2.8 Enda mer ekspansiv budsjettpolitikk

Oljepengebruken har økt mye de siste årene. Store økninger i oljefondets verdi har gjort det mulig å øke offentlige utgifter kraftig uten å bryte handlingsregelen. Det økte finanspolitiske handlingsrommet har trolig også bidratt til at økninger i oljepengebruken også i revidert nasjonalbudsjett (RNB) de siste årene.

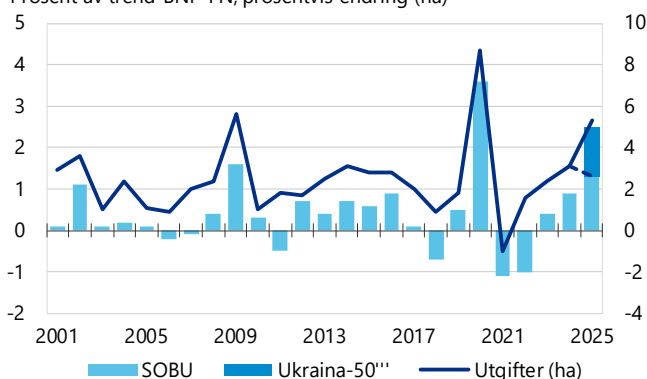
I årets RNB, som ble lagt frem i mai, ble det vektlagt at oljepengebruken ikke er økt fra det salderte budsjettet for 2025. Dette utelater imidlertid økningen på 50 mrd. kroner i støtte til Ukraina (Nansen-programmet) som Stortinget vedtok i mars. Ettersom disse midlene går uavkortet til internasjonale initiativer og kjøp fra ukrainsk forsvarsindustri og derfor

i liten grad påvirker norsk økonomi opererer RNB med to ulike tallsett – med og uten disse 50 mrd. – i vurderingen av budsjettpolitikken.

Medregnet Ukraina-støtten anslås det strukturelle oljekorrigerte underskuddet til 542,4 mrd. kroner i år, tilsvarende 12,9 prosent av trend-BNP for Fastlands-Norge, som gir en budsjettimpuls på 2,3 prosent. Budsjettimpulsen viser økningen i det oljekorrigerte budsjettunderskuddet som andel av trend-BNP for Fastlands-Norge, og er et mål for hvor ekspansivt budsjettet er. Også uten Ukraina-støtten er budsjettimpulsen svært høy, 1,3 prosent, jf. figuren under. Som følge av høyere anslått strukturell skatteinntang har regjeringen dessuten også funnet rom for enkelte nye prioriteringer i RNB, der den viktigste er fastprisavtale på strøm for husholdningene ("Norgespris") som skal gjelde fra oktober. Tiltaket anslås i år å koste i overkant av 1,2 mrd., men helårseffekten anslås til om lag 7 mrd. i 2026. Dette har derfor også betydning for neste års budsjett, dersom ordningen videreføres.

Budsjettimpuls og utgiftsvekst

Prosent av trend-BNP FN, prosentvis endring (ha)

Kilde: Finansdepartementet, Revidert nasjonalbudsjettet 2025 / NHO

I Finansdepartementets egne modellberegninger, som hensyntar hvordan oljepengene benyttes, anslås budsjettøppet å øke BNP Fastlands-Norge med 0,5 prosent i år. Virkningen kommer i tillegg til den ekspansive effekten tidligere års budsjettøkninger har på økonomien i år. Samlet beregnes finanspolitikken i årene 2023–2025 å øke aktiviteten i fastlandsøkonomien i år med mellom 1,4 og 2,8 prosent.

Oljepengebruken inklusive Ukraina-støtten utgjør i år 2,7 prosent av SPU, og holder seg dermed under treprosentregelen. Dette skyldes først og fremst at SPU har økt betydelig i verdi de siste årene, til omkring 19 700 mrd. ved inngangen til året. Fondsverdien har imidlertid svingt mye hittil i år, og i april

var verdien nær 2 000 mrd. lavere enn i januar. Store bevegelser i globale finansmarkeder kan raskt redusere fondets verdi, og utgjør en risiko for budsjettpolitikken, fordi handlingsrommet i statsbudsjettet er tett knyttet til verdien av SPU gjennom handlingsregelen. Et markert fall i fondets verdi kan tvinge frem innstramminger eller omprioriteringer i budsjettpolitikken.

Det er en risiko for at oljepengebruken økes ytterligere i budsjettforhandlingene, der både SV og Sp har varslet at de ønsker betydelige satsinger. Mens SV ønsker gratis barnehage, vil Sp ha lavere moms på matvarer. Dersom de får gjennomslag for dette vil oljepengebruken øke ytterligere, alt annet likt. Som for Norgespris vil de fulle budsjettkonsekvensene av tiltakene først komme neste år.

Veksten i offentlig forbruk og investeringer var lav i første kvartal, men ventes å øke betydelig utover i året. Vi legger til grunn at offentlig konsum i år vil vokse med 3,1 prosent, mens de offentlige investeringene vil øke med 0,4 prosent. Økt kommunal etterspørsel vil bidra til dette. Totalt er anslagene for offentlig etterspørsel noe sterkere enn i forrige *Økonomisk overblikk*, men i tråd med anslagene fra RNB. Forhandlingene om budsjettet vil kunne øke dette noe, men foreløpige signaler tyder på at det først og fremst vil slå ut i høyere overføringer, og ikke i offentlig etterspørsel som sådan.

2.9 Høy, men avtakende lønnsvekst

I årets mellomoppgjør kom LO og NHO, samt YS og NHO, til en forhandlingsløsning under mekling. Oppgjøret resulterte i en anslått ramme for årslønnsveksten i NHO-industrien på 4,4 prosent. Løsningen innebar et generelt tillegg på 5 kroner per time med virkning fra 1. april 2025, samt et ytterligere tillegg på 2 eller 4 kroner for overenskomster med et gjennomsnittlig lønnsnivå under 90 prosent av industriarbeidernes (dvs. 545 963 kroner) avhengig om overenskomstene har lokal forhandlingsrett eller ikke.

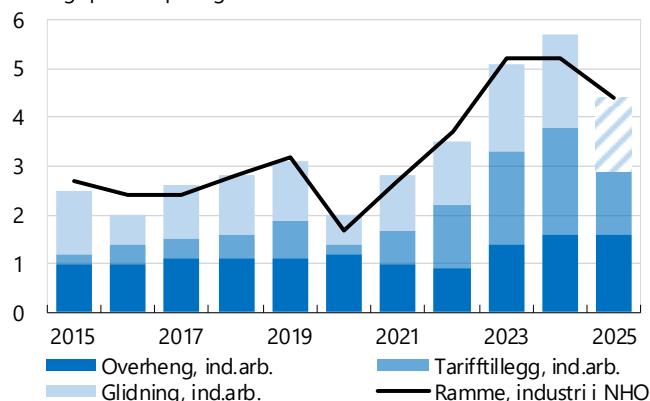
Rammen omfatter normalt all lønnsvekst og skal over tid samsvare med årslønnsveksten i industrien i NHO-området. Rammeanslaget inkluderer bidrag fra tre hovedkomponenter: (i) sentralt forhandlede tariff tillegg, (ii) overhenget, dvs. lønnsnivået ved starten av året relativt til fjorårets gjennomsnittslønn, og (iii) anslått lønns glidning, som omfatter all

lønnsvækst utover tariff tillegg og overheng, blant annet fra lokale forhandlinger). For industriarbeidere er overhengen til 2025 beregnet til 1,6 prosentpoeng, mens tariff tilleggene utgjør 1,3 prosentpoeng. Resterende bidrag til årslønnsveksten i industrien er dermed anslått lønns glidning.

Etterfølgende oppgjør har jevnt over forholdt seg til rammen fra frontfagsoppgjøret. Med en anslått ramme høyere enn TBUs anslag for konsumprisveksten på 2,7 prosent, ventes lønnsoppgjøret å gi økt reallønn for brede grupper av arbeidstakere i år. Bedre kjøpekraft vil bidra til å støtte opp under forbruket fremover.

Årslønnsvekst, industri i NHO

Bidrag i prosentpoeng

Kilde: TBU, mars 2025 / NHO

2.10 Prisveksten holder seg over målet

Etter to år med den høyeste prisveksten siden slutten av 1980-tallet, har inflasjonen raskt avtatt til mer normale nivåer. Nedgangen ser likevel ut til å ha flatet noe ut, på oversiden av inflasjonsmålet på 2 prosent. I mai økte konsumprisindeksen (KPI) med 3,0 prosent år/år. Årsveksten i KPI tok seg opp et halvt prosentpoeng fra april, som henger sammen med oppgang i matpriser og at elektrisitetsprisene er høyere enn på samme tid i fjor. Justert for avgifts endringer og uten energivarer (KPI-JAE) var veksten 2,8 prosent, som viser at den underliggende prisveksten fortsetter å avta.

Mens prisveksten tidligere var drevet av betydelig vekst i energi- og importpriser, er det nå først og fremst prisveksten på tjenester som holder inflasjonen oppe. Prisveksten har avtatt for de fleste konsumgrupper. Matvareprisene har i gjennomsnitt steget i overkant av 5 prosent det siste året. Med unntak av bolig, lys og brensel, utdanning og helse, har alle varegrupper hatt lavere gjennomsnittlig prisvekst de siste tolv månedene enn de hadde i tolv månedersperioden forut.

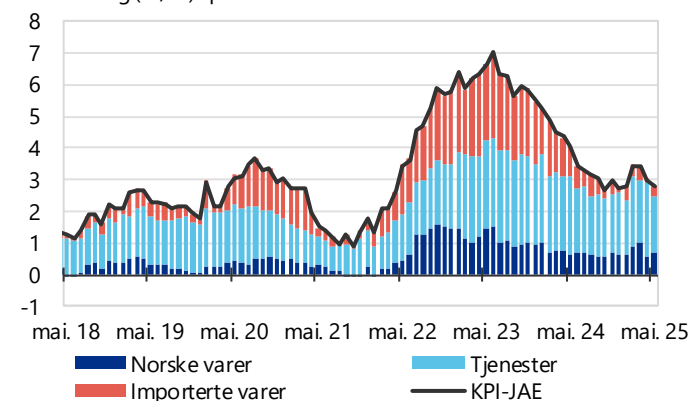
Den største bidragsyteren til at inflasjonen har avtatt er lavere prisvekst på importerte varer, dels som følge av at kronen har sluttet å svekke seg, dels som følge av at prisveksten hos våre handelspartnere har avtatt. Den senere tiden har kronen styrket seg noe. Når endringer i kronekursen slår ut i endrede konsumpriser er usikkert, ettersom effekten avhenger av i hvilken grad bedriftene endrer sine priser som følge av valutaendringer. I den sammenheng er det av betydning om valutaendringen anses som varig eller midlertidig.

På kort sikt kan også økte handelshindringer bidra til at en større andel av den kinesiske vare-eksporten som var tiltenkt det amerikanske markedet finner veien til Europa. Det vil kunne dempe prisveksten også i Norge. På lenger sikt kan handelsbarrierer gi høyere internasjonale priser og dermed høyere priser på importerte varer i Norge.

Tjenesteinflasjonen var i mai 3,3 prosent år/år, og utgjorde drøyt tre femtedeler av oppgangen i kjerneprisene det siste året, jf. figuren under. Til sammenligning bidro importerte varer kun med en tittel. For to år siden sto importvarer for over en tredjedel av inflasjonen. Prisveksten på tjenester der arbeidskraft dominerer er lav, men dette skyldes først og fremst lavere makspris i barnehager og SFO siden august i fjor. Nedjusteringen vil virke på tolv månedersveksten i konsumprisene frem til august i år. Justert for effekten av regulerte priser er prisveksten for arbeidsintensive tjenester ett prosentpoeng høyere enn for tjenester totalt. Tjenesteyting er arbeidsintensivt og er derfor særlig utsatt for økte lønnskostnader. Selv om lønnsveksten nå avtar, har den vært høy de siste årene og har, sammen med svak produktivitetsvekst, bidratt til høy underliggende kostnadsvekst.

Norge: Konsumpriser KPI-JAE

Vekstbidrag (år/år) i prosentenheter

Kilde: LSEG Datastream / Statistisk sentralbyrå / NHO

Målt som firekvartalers gjennomsnitt er veksten i fastlandsbedriftenes lønnskostnader per produserte enhet nå 3,5 prosent år/år, det halve av veksten for ett år siden og om lag på nivå med det historiske gjennomsnittet. Mange bedrifter har justert prisene oftere enn tidligere for å dekke inn kostnadsveksten – et mønster som oppsto da inflasjonen tok seg kraftig opp for to år siden. Med lavere lønns- og kostnadsvekst peker utviklingen mot lavere tjenesteprisvekst fremover.

Fastlands-Norge: Lønnskostnader per produserte enhet*

Prosentvis endring år/år, glattet gj.snitt 4 kvartaler

*Lønnskostnader (løpende priser) dividert på produksjon i basispriser (faste priser). Ujusterte tall.
Kilde: Statistisk sentralbyrå / NHO

Den underliggende prisveksten anslås å avta fremover. For inneværende år legger vi til grunn TBUs anslag på 2,7 prosent vekst i KPI. Vi anslår at både KPI og KPI-JAE vil øke med 2,5 prosent i 2026. I 2027 anslås veksten i både KPI og KPI-JAE å falle til 2,4 prosent. En oppsiderisiko for inflasjonsanslagene er dersom den norske kronen svekker seg videre og bidrar til å øke prisveksten igjen på importerte varer, dersom handelskrig øker prisene på importerte varer eller dersom det innenlandske kostnadstrykket tar seg opp igjen.

3 Fremtidig næringsstruktur og organisasjonsgrad

Den norske arbeidslivsmodellen er kjennetegnet av høy organisasjonsgrad og høy tariffavtaledekning både blant arbeidstakere og arbeidsgivere. Høy organisasjonsgrad bidrar til en velfungerende lønnsdannelse (frontfagsmodellen) og et godt organisert arbeidsliv. Når mange bedrifter og arbeidstakere er bundet av tariffavtaler gjennom sine organisasjoner, får frontfagsoppgjøret bred legitimitet og gjennomslag, der lønnsnormen fra frontfaget sprer seg effektivt til øvrige bransjer. Frontfagsmodellen favner mye videre enn hva organisasjonsgraden alene skulle tilsi, da også mange ikke-organiserte virksomheter velger å følge resultatet av oppgjørene. Sterk organisering sikrer forutsigbarhet, konfliktløsningsmekanismer og en balansert maktfordeling, noe som reduserer streikerisikoen og styrker den koordinerte lønnsdannelsen som frontfagsmodellen bygger på.

Omfanget av organisering varierer mellom næringer. Endringer i næringsstrukturen fremover vil dermed kunne ha betydning for organisasjonsgraden i norsk økonomi. Også andre strukturelle drivere som teknologisk utvikling, demografiske endringer og økt globalisering vil skape nye former for arbeid, virksomhetsorganisering og ansettelsesformer, og vil også påvirke næringssammensetningen. Konsekvensene av disse endringene i næringsstruktur for organisasjonsgraden er mer krevende å tallfeste, og vil derfor her omtales mer overordnet.

Formålet med denne temadelen er å se nærmere på hvordan næringsstrukturen ser ut til å utvikle seg frem mot 2050, og hvordan dette kan påvirke organisasjonsgraden i norsk arbeidsliv.

3.1 Arbeidstakersiden

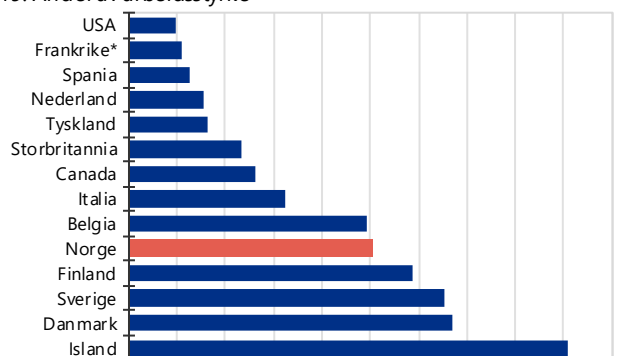
Organisasjonsgraden på arbeidstakersiden følger av andelen lønnstakere som er medlem i en arbeidstakerorganisasjon. Mange beholder fagforeningsmedlemskapet sitt etter at de har gått av med pensjon. Ettersom vi her ser på organisasjonsgrad for personer som har tilknytning til arbeidslivet, begrenses utvalget til lønnstakere. Andelen oppgis som regel som andel av alle lønnstakere. Selvstendig næringsdrivende er ikke medregnet. I Norge er litt over

halvparten av lønnstakerne organisert. Fafo har beregnet organisasjonsgraden til 50,5 prosent i 2023. Av dette er 47,5 prosent medlemmer i ulike forbund som er tilsluttet en av de fire hovedorganisasjonene, LO, Unio, Akademikerne og YS. I offentlig sektor er om lag 80 prosent organisert, i privat sektor snaut 40 prosent.

Ifølge OECD er de nordiske landene blant landene med høyest organisasjonsgrad, men Norge har lavere andel organiserte enn de øvrige nordiske landene. Det henger blant annet sammen med at det i de andre nordiske landene kreves fagforeningsmedlemskap for å ha rett på arbeidsledighetstrygd. I Norge er derimot dagpenger en universell rettighet uavhengig av fagforeningsmedlemskap. Blant de OECD-landene det finnes statistikk for ligger Island høyest, med 91 prosent organiserte lønnstakere i 2019, jf. figuren under.

Organisasjonsgrad

2019. Andel av arbeidsstyrke

*Frankrike er 2016-tall
Kilde: OECD / NHO

Også andre institusjonelle forhold enn arbeidstakerenes organisasjonsgrad kan påvirke i hvor stor grad arbeidstakerne forhandler kollektivt. Eksempelvis har Frankrike en organisasjonsgrad på beskjedne 10 prosent, samtidig som over 90 prosent av de sysselsatte er dekket av kollektive tariffavtaler. I Frankrike er det lite sammenheng mellom fagforeningers forhandlingsmakt og antall betalende medlemmer. Der følger forhandlingsposisjonen av avstemninger på arbeidsplassene. Forhandlingene dekker alle sysselsatte sektorvis og gir dermed sterkere koordinering i lønnsdannelsen enn organisasjonsgraden isolert sett skulle tilsi.¹ Det finnes også flere indikatorer for ko-

¹ Jesnes, K. (2016) *Lovfestet minstelønn i Frankrike*. Fafo-notat 2016:17.

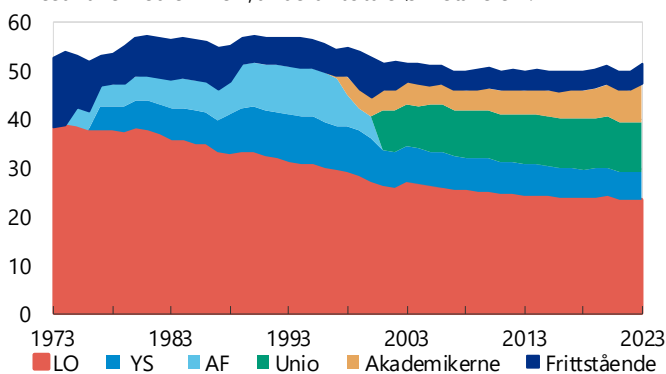
ordinering av lønnsdannelsen, men som ikke er omtalt i denne rapporten, se Kenworthy (2001)² og OECD/AIASs database³

Måling av organisasjonsgrad blant arbeidstakere

Organisasjonsgraden blant arbeidstakere kan måles både ved hjelp av registerdata og spørreundersøkelser. På aggregert nivå benyttes ofte medlemstall rapportert direkte fra arbeidstakerorganisasjonene. Figuren under viser utviklingen i disse medlemstallene, og illustrerer at organisasjonsgraden falt noe gjennom 1990-tallet. De siste 15 årene har organisasjonsgraden totalt sett vært relativt stabil på rundt 50 prosent. Andelen som er organisert i LO-forbund har gått ned, mens flere nå er tilknyttet Akademikerne og Unio. Dette avspeiler blant annet at andelen sysselsatte med høyere utdanning har økt.

Andel organiserte arbeidstakere

Yrkesaktive medlemmer*, andel av totale lønnstakere**.

*Brudd i statistikken i 2000.

**Ifølge AKU. Brudd i 2021 som medfører en oppjustering av antall lønnstakere.

Kilde: TBU, mars 2025 / NHO

I tillegg til organisasjonenes egne medlemstall finnes det mer detaljerte data basert på registerinformasjon. Et eksempel er data fra Skatteetaten, som viser hvor mange arbeidstakere som har krevd skattefradrag for fagforeningskontingent. Fordelen med slike registerdata er at de kan kobles til andre variabler, som næring, alder og kjønn. Dette gir bedre grunnlag for analyser av strukturelle forskjeller i organisasjonsgraden.

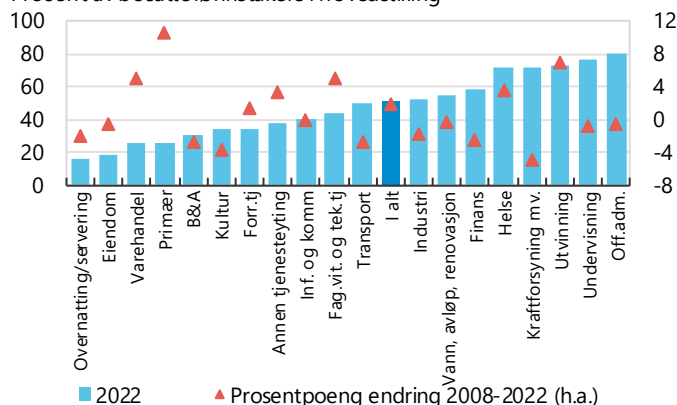
Nergaard (2024)⁴ gir en oversikt over organisasjonsgraden blant bosatte lønnstakere, fordelt etter hovednæring i 2022. Beregningene bygger på Statistisk sentralbyrås (SSBs) registerbaserte sysselset-

tingsstatistikk og data fra Skatteetaten om skattefradrag for fagforeningskontingent. I vår analyse er det disse registerbaserte tallene vi tar utgangspunkt i.

Tallene viser store næringsvise forskjeller i organisasjonsgraden. Høyest er organisasjonsgraden i offentlig sektor og i næringer med høyt innslag av tjenesteproduksjon til offentlig sektor. Lavest er organisasjonsgraden i overnatting og servering, omsetning og drift av fast eiendom, varehandel og primærnæringene. Overordnet er organisasjonsgraden på næringsnivå lite endret siden 2008. Samlet økte organisasjonsgraden fra 48,8 prosent i 2008 til 50,6 prosent i 2022. Størst økning i andelen organiserte siden da har det vært i primærnæringene, bergverk og utvinning og faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting og varehandel. Nedgangen har vært størst i kraftforsyning, kultur, bygg- og anleggsbransjen samt transport.

Andel organiserte arbeidstakere

Prosent av bosatte lønnstakere i hovedstilling

Kilde: Fafo / NHO

Spørreundersøkelser kan supplere registerdataene, og benyttes blant annet i Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU), som av og til også har inkludert spørsmål om fagorganisering. Også SSBs levekårsundersøkelse om arbeidsmiljø, sist gjennomført i 2022, inneholder informasjon om organisasjonsgrad. Spørreundersøkelser muliggjør dessuten koblinger til andre typer indikatorer som ikke nødvendigvis finnes i registerbaserte data, eksempelvis holdninger og motivasjoner knyttet til medlemskap i fagforeninger.

² Kenworthy, L. (2001) *Wage-Setting Measures: A survey and Assessment*. *World Politics*, vol. 54, no. 1, 2001, pp.

³ [OECD/AIAS ICTWSS database | OECD](#)

⁴ [Nergaard, L. \(2024\) Organisasjonsgrader, tariffavtaledekning og arbeidskonflikter 2022. Fafo-notat 2024:05.](#)

Nergaard (2022)⁵ omtaler de ulike målene på organisasjonsgrad nærmere. Hun finner at registerdata gir noe lavere anslag på organisasjonsgrad enn spørreundersøkelser, og om lag samme organisasjonsgrad som medlemstall fra arbeidstakerorganisasjonene.

3.2 Arbeidsgiversiden

De viktigste aktørene på arbeidsgiversiden er Næringslivets Hovedorganisasjon, KS (kommunene utenom Oslo), Spekter, Hovedorganisasjonen Virke og Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet (staten).

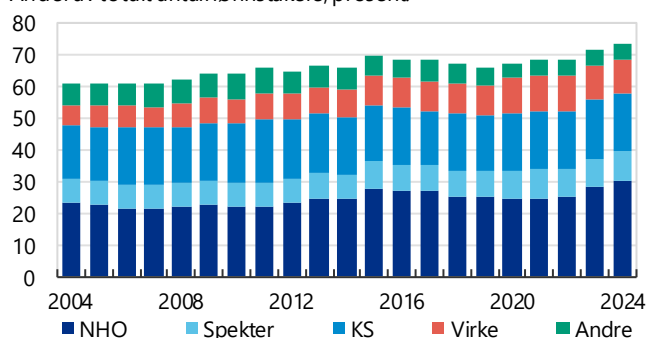
Måling av organisasjonsgrad blant arbeidsgivere

Organisasjonsgraden blant arbeidsgivere tar utgangspunkt i registerdata fra arbeidsgiverorganisasjonenes medlemslister. Organisasjonsgraden kan måles på flere måter og avhenger av hva man ønsker å måle. Enten kan man måle andelen foretak som har meldt seg inn i en arbeidsgiverforening. Da vil alle bedrifter, små og store, telle like mye. Alternativt kan man måle andelen lønnstakere som arbeider i organiserte foretak. Andelen sysselsatte i organiserte bedrifter vektlegger hvor stor del av arbeidsstyrken som omfattes av tariff- og interessefelleskapet.

Andelen lønnstakere som jobber i organiserte bedrifter varierer noe fra år til år, men har økt over tid. I 2004 arbeidet 60 prosent av lønnstakerne i organiserte bedrifter, i 2024 var andelen 74 prosent, jf. figuren under.

Sysselsatte i organiserte bedrifter*

Andel av totalt antall lønnstakere, prosent.

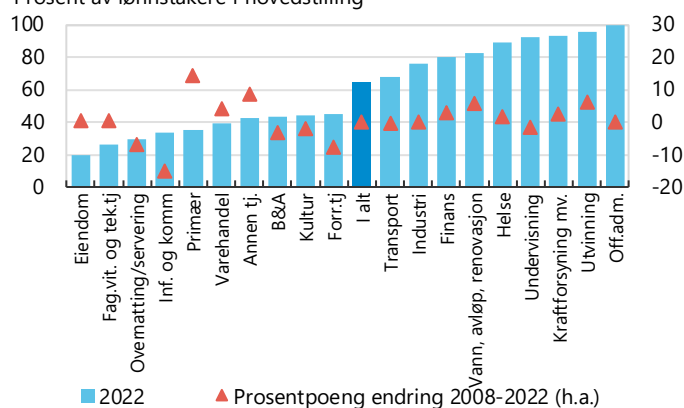

*Tallgrunnlag for flere organisasjoner mangler for enkelte år. Personer med flere arbeidsforhold kan bli talt flere ganger i statistikken. Inndeling av hovedorganisasjoner tar utgangspunkt i dagens struktur. Lønnstakere slik det er målt i nasjonalregnskapet. Kilde: Statistisk sentralbyrå / NHO

En annen måte å måle omfanget av organiseringen på er å se hvor mange arbeidstakere som er ansatt i en bedrift som er medlem i en arbeidsgiverorganisasjon som i tillegg har tariffavtaler. Dette omtales som tariffavtaledekningen. Dette vil favne flere arbeidere enn bare de arbeidstakerne som selv er organisert. Tariffavtaler krever i mange tilfeller at arbeidsgiver enten er organisert eller har inngått en såkalt direkteavtale, og inngåelse av tariffavtale innebærer dermed normalt en form for tilslutning til det organiserte systemet i arbeidslivet. Tariffavtaledekningen fanger derfor opp hvor stor del av arbeidsmarkedet (lønnstakerne) som opererer innenfor de organiserte spillereglene i arbeidslivet, og er særlig relevant fordi det også har betydning for andre ordninger, som for eksempel avtalefestet pensjon (AFP). Selv om det ikke gir et fullstendig bilde av arbeidsgiverorganiseringen, er også dette en relevant måte å måle den organiserte delen av arbeidsgivermarkedet.

Sysselsatte i bedrifter med tariffavtale

Prosent av lønnstakere i hovedstilling

Kilde: Fafo / NHO

Nergaard (2022, 2024) beregner denne dekingen både ved hjelp av tall fra hovedorganisasjonene og gjennom registerdata fra AFP-ordningen, ettersom de fleste tariffavtaler forutsetter at bedriften er tilknyttet AFP. Noen virksomheter har imidlertid tariffavtale uten å være med i AFP av ulike grunner, og Nergaard foretar derfor skjønnsmessige justeringer for å korrigere for dette. Hun finner at tariffavtaledekningen har ligget relativt stabilt de siste 10–15 årene. Bak disse tallene skjuler imidlertid det seg relativt næringsvise variasjoner, hvor andelen har falt særlig i informasjon og kommunikasjon, forret-

⁵ Nergaard, K. (2022) *Organisasjonsgrader, tariffavtaledekning og arbeidskonflikter 2020 og 2021*. Fafo-notat 2022:09.

ningsmessig tjenesteyting og overnatting og servering, mens den har økt særlig i primærnæringene, annen tjenesteyting og utvinning. Med valgte metode ser vi bort fra betydningen av at bedrifter kan følge tariffavtalens bestemmelser helt eller delvis (frivillig tilslutning), og at allmenngjøring i noen bransjer gjør enkelte bestemmelser i tariffavtalen gjeldende for flere.⁶

3.3 Metode for framskrivning

Vi fremskriver utviklingen i organisasjonsgrad fram til 2050 basert på næringsutviklingen for utdanningsframskrivningene til SSB.^{7,8} For å estimere næringsfordelt etterspørsel etter arbeidskraft, altså antall personer bedriftene ønsker å ansette i fremtiden, har SSB benyttet sin makroøkonometriske modell KVARTS. Denne modellen benyttes for å fremskrive utviklingen i etterspørsel etter arbeidskraft fordelt på ulike næringer. Framskrivningene gjøres med utgangspunkt i forventninger om utviklingen i internasjonal økonomi, finanspolitikk, og omfanget av petroleumsnæringen. Referansebanen viderefører anslag fra SSBs konjunkturrapport fra september 2024.⁹

Modellen gir en referansebane for utviklingen i produksjonen fremover fordelt på 18 næringer. Framskrivningene tar ikke hensyn til hvordan ulike utdanningsgrupper fordeler seg utover næringene. Derfor har SSB hentet historiske tall for hvor stor andel hver utdanningsgruppe har utgjort i hver næring fra statistikken for registerbasert sysselsetting. Ved å kombinere næringsframskrivningene med den historiske sysselsettingsfordelingen, er etterspørselen etter arbeidskraft fremskrevet næringsfordelt til 2050. Den etterspurte arbeidskraften utgjør da sysselsettingen i den respektive næringen.

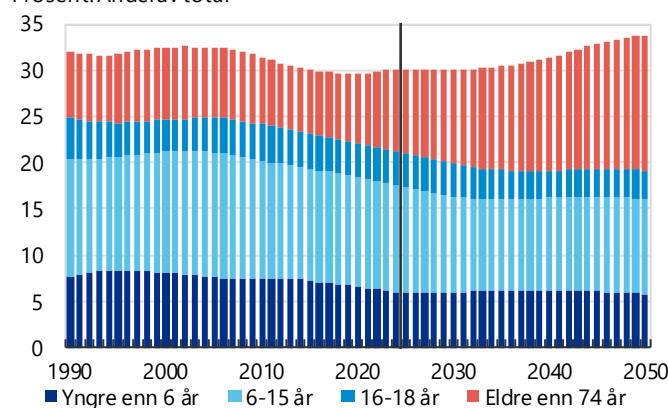
Vi fordeler SSBs framskrivninger på 88 undernæringer basert på noen forenklete forutsetninger. For det første knyttes hver undernæring til én eller flere KVARTS-næringer. Deretter fordeles sysselsettingsutviklingen for de aggregerte næringene proporsjonalt på undernæringene, basert på deres andel av

samlet sysselsetting i 2022, som er siste tilgjengelige år med detaljerte nasjonalregnskapstall.

Denne metoden benyttes for alle næringer, unntatt helse og omsorg og utdanning. Disse næringene ventes å påvirkes betydelig av demografiske endringer fremover. Siden sysselsettingen i helse, omsorg og utdanning ikke nødvendigvis vil følge samme utvikling som de overordnede aggregerte næringene i SSBs anslag (offentlig sektor og privat tjenesteyting), benytter vi separate anslag for disse næringene. For å unngå dobbelttelling trekker vi deretter sysselsettingsanslagene for helse og omsorg og utdanning ut av SSBs aggregerte tall. Fratrekket for hhv. offentlig sektor og privat tjenesteyting baseres på anslagene omtalt nedenfor, og andelen offentlig og privat sysselsatte i disse næringene, hentet fra registerbasert sysselsettingsstatistikk. Offentlig eide foretak regnes i denne sammenheng som private. Fordelingen mellom offentlig og privat sysselsetting innenfor den enkelte næring holdes konstant på 2024-nivået i hele framskrivingsperioden, som innebærer at det ikke legges til grunn endringer av betydning i organisering eller ansvarsfordeling mellom offentlig og privat sektor fremover.

Norge: Befolkning

Prosent. Andel av total

Etterspørselen etter arbeidskraft i helse- og omsorgssektoren ventes å øke som følge av at eldre vil stå for en stadig høyere andel av befolkningen, jf. figur over. SSB baserer seg på anslag for helsepersonell fra Jia m.fl.¹⁰, som begrenser seg til de med helsefaglig utdanning, og ikke omfatter sysselsatte med

⁶ Alsos, K. mfl. (2021) *Arbeidsgiverorganisering og tariffavtaler*. Fafo-rapport 2021:07.

⁷ Vigtel, T. C. (2024) *Framskrivning av tilbud og etterspørsel etter utdanning mot 2050*. Statistisk sentralbyrå.

⁸ Vigtel, T. C. (2024) *Teknisk dokumentasjon av ADMOD-framskrivningen*. Statistisk sentralbyrå.

⁹ Statistisk sentralbyrå (2024). *Økonomiske analyser 3/2024*.

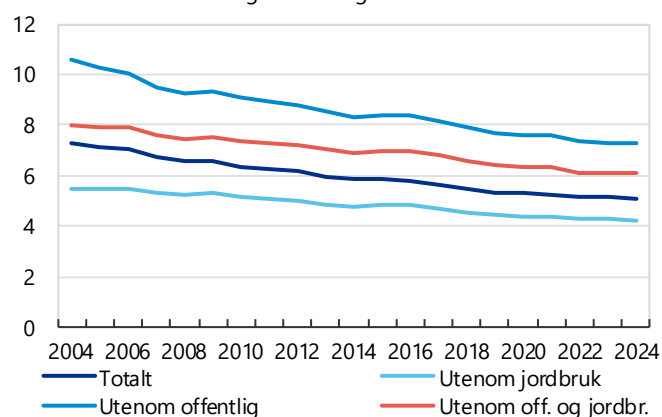
¹⁰ Jia, Z., Kornstad, T., Stølen, N. M. & Hjemås, G. (2023) *Arbeidsmarkedet for helsepersonell fram mot 2040*. Statistisk sentralbyrå.

andre bakgrunner i næringen. For helse- og omsorgstjenester benytter vi derfor referanseforløpet i perspektivmeldingen¹¹, som anslår en gjennomsnittlig vekst i sysselsettingen i helse og omsorg på om lag 0,7 prosent årlig ut prognoseperioden. Det gir en økning i antall sysselsatte i helse og omsorg på 127 000 fra 2023 til 2050.

Sysselsettingen i utdanningssektoren vil påvirkes særlig ved at både antall og andel unge i befolkningen ventes å falle fremover. Gunnes m.fl. (2023)¹² anslår en relativt flat etterspørsel etter lærere fram mot 2050. På bakgrunn av dette legger vi til grunn en tilsvarende flat utvikling i sysselsettingen innen undervisning fremover. Dette er en forenkling, ettersom rundt en tredjedel av næringen også omfatter andre typer utdanningsrelatert virksomhet, som forskning og voksenopplæring, som i mindre grad påvirkes av de demografiske endringene.

Norge: Selvstendige sysselsatte

Prosent av lønnstakere og selvstendige.

Kilde: Statistisk sentralbyrå / NHO

SSBs framskrivninger tar utgangspunkt i nasjonalregnskapets sysselsettingstall, som omfatter både lønnstakere og selvstendig næringsdrivende, og både bosatte og ikke-bosatte sysselsatte. For å framskrive utviklingen i antall lønnstakere antar vi at andelen selvstendig næringsdrivende holder seg konstant fremover. Dette er en forenkling, hensyntatt at andelen selvstendige har avtatt i lengre tid, jf. figuren over. Andelen har falt i de fleste næringer, unntatt i post og distribusjon der andelen har økt fra 0 prosent i 1997 til 8 prosent i 2024 og i undervisning der andelen har økt fra 1 prosent ved inngangen av

2000-tallet til 3 prosent nå. Samlet utgjør de selvstendige i disse to næringene imidlertid kun 0,25 prosent av alle sysselsatte. Samtidig er det enkelte utviklingstrekk som kan peke mot økt andel atypiske ansettelsesforhold i deler av økonomien fremover, men omfanget av dette er foreløpig lite og har holdt seg relativt stabilt. Se videre omtale av dette i kapittel om organisasjonsgrad.

Denne fremgangsmåten gir altså framskrivninger på 88 undernæringer i tillegg til hovednæringer. Metoden innebærer imidlertid at flere næringer får identiske vekstrater. Dette anses likevel som hensiktsmessig, da det gir grunnlag for å benytte mer detaljerte tall for organisasjonsgrad i videre framskrivninger, samt at det muliggjør ulike skiftberegninger.

3.4 Fremtidig næringsstruktur

Resultatene fra SSBs framskrivninger viser at sysselsettingen samlet øker med 174 000 lønnstakere fra 2022 til 2050. Gitt middelalternativet i SSBs befolkningsframskrivninger tilsier det at antall sysselsatte som andel av befolkningen holder seg relativt stabilt på 54 prosent frem mot 2030, før andelen gradvis avtar til like under 51 prosent i 2050. Det er om lag i tråd med referanseforløpet i perspektivmeldingen, hvor anslaget for 2050 er 0,4 prosentpoeng lavere.

	Utvinning	Industri og bergverk	Annen vareproduksjon	Fastlandstjen. eks. offentlig*	Offentlig*	Alle næringer
Sysselsatte personer (1000)						
2022	60	222	289	1169	1020	2779
2030	50	248	328	1209	1076	2927
2050	31	224	284	1216	1174	2953
Endring 22-30	-9	25	39	40	55	148
%	-15,6	11,4	13,4	3,4	5,4	5,3
Endring 22-50	-29	1	-5	47	154	174
%	-48,1	0,5	-1,7	4,0	15,1	6,3
*Offentlig beregnet som sum av offentlig administrasjon og for-svar, helse og omsorg og undervisning.						

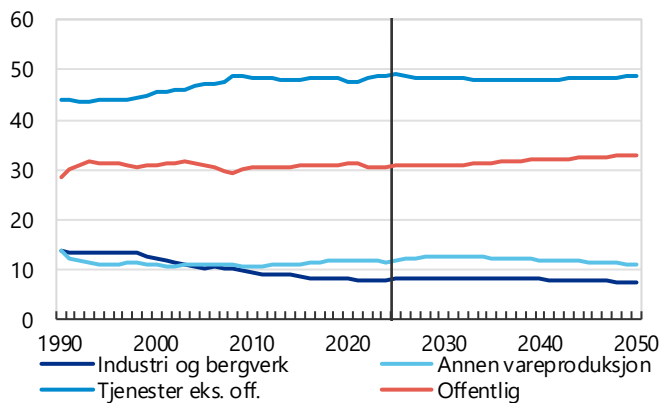
Tabell: Sysselsetting i referanseforløp

¹¹ Meld. St. 31 (2023-2024) Perspektivmeldingen 2024. Finansdepartementet.

¹² Gunnes, T., Ekren, R. & Arnesen, H. S. (2023) LÆRERMOD 2020-2040 Tilbud og etterspørsel for fem grupper av lærerutdanninger. Statistisk sentralbyrå.

Fastlands-Norge: Sysselsatte

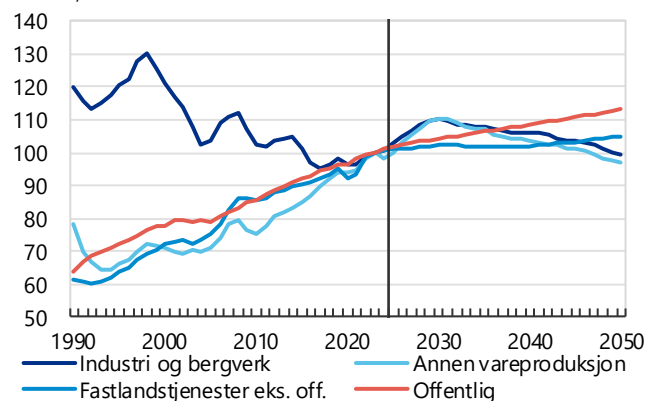
Prosent av total.

Kilde: Statistisk sentralbyrå / NHO Økonomisk overblikk 2/2025

Fastlands-Norge: Sysselsetting

Indeks, 2023=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå / NHO Økonomisk overblikk 2/2025

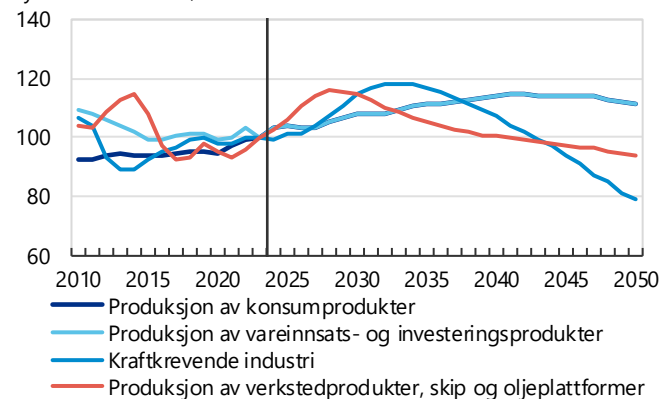
Ni av ti nye sysselsatte kommer i næringene hvor det offentlige dominerer, dvs. offentlig administrasjon og forsvar, helse og omsorg og undervisning. Det medfører at det offentliges andel av fastlands-sysselsettingen øker fra 30,8 til 32,8 prosent i perioden. Mesteparten av veksten kommer i helse og omsorg. Noe arbeidskraft vil frigjøres fra utvinning av olje og gass, der SSB i sine framskrivninger legger til grunn halvert sysselsetting frem mot 2050, i tråd med produksjonsanslagene fra Energidepartementet og Søkkelldirektoratet i perspektivmeldingen. Samlet sett er utviklingen i næringsstrukturen, målt som næringenes relative andel av samlet sysselsetting, forholdsvis stabil, som er godt i tråd med historiske erfaringer som viser at strukturelle endringer i næringslivet skjer gradvis.

I industrien øker sysselsettingen frem mot 2030. På kort sikt drives industriproduksjonen, og dermed sysselsettingen, av svak kronekurs, som bidrar til relativt god inntjening i eksportrettet industri. Det gjenspeiles også i industriens forventninger til pro-

duksjon og ordretilgang. Fra 2030 til 2050 avtar industrisysselsettingen gradvis tilbake til nivået forut for pandemien. I starten er det særlig verftsindustrien som bidrar til oppgangen, etterfulgt av vekst i den kraftkrevende industrien, før sysselsettingen i begge næringene avtar i resten av perioden. Lavere aktivitet i utvinning av olje og gass, vil gi lavere etterspørsel mot bl.a. verftsindustrien, som bidrar til å trekke ned sysselsettingen etter 2030. Sysselsettingen i kraftkrevende industri avtar på sikt som følge av høye kraftpriser og tilgang på ny kraft. Produksjonen av konsumvarer og innsats- og investeringsvarer følger hverandre fremover, og viser en gradvis økning i sysselsettingen gjennom hele frem-skrivningsperioden. Dette er i tråd med den generelle konsum- og produksjonsutviklingen.

Norge: Industri

Sysselsatte. Indeks, 2023=100

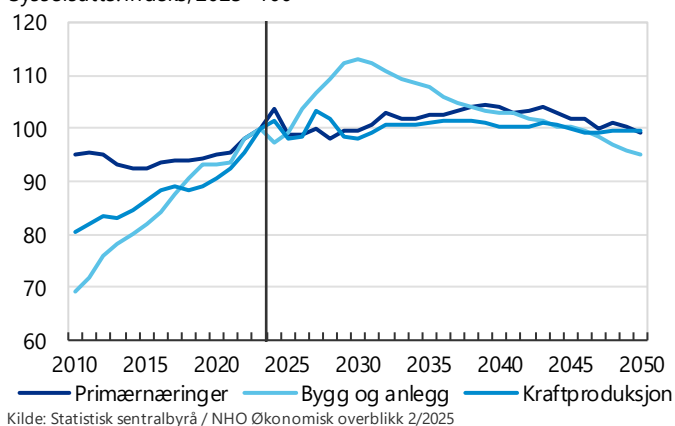

Kilde: Statistisk sentralbyrå / NHO Økonomisk overblikk 2/2025

For annen vareproduksjon bidrar særlig lavere renter og reallønnsvekst til at fallet i nyboligmarkedet snur til oppgang, som fører til at sysselsettingen i bygg- og anleggsnæringen øker frem mot 2030. Deretter ventes den, i likhet med industrisysselsettingen, å avta gjennom resten av perioden. Gitt lav vekst i bygg- og anleggsnæringen, fremstår denne oppgangen som noe optimistisk på kort sikt. På lengre sikt er utviklingen imidlertid mer plausibel. Sysselsettingen i primærnæringene og kraftproduksjon ventes å holde seg relativt stabil fremover.

Norge: Annen vareproduksjon

Sysselsatte. Indeks, 2023=100

I privat sektor er det tjenestenæringene som står for den største sysselsettingsveksten gjennom hele prognoseperioden, i takt med forutsetningen om at husholdningene får økt kjøpekraft. Økt kjøpekraft gir økt etterspørsel etter både varer og tjenester, men ettersom tjenestenæringene er mer arbeidskraftintensive, vil størsteparten av sysselsettingsveksten komme i tjenestenæringene. En bidragsyter er private helsetjenester, som øker fra 10,8 prosent av sysselsettingen i private tjenestenæringer, til 12,4 i 2050. Samtidig fortsetter sysselsettingen i varehandelen den nedadgående utviklingen fra de siste 20 årene, og faller med nærmere 30 prosent frem mot 2050. Bak dette ligger vridning i etterspørselen fra varer til tjenester i tråd med historisk trend, og at fortsatte produktivetsgevinster fremover som følge av bl.a. digitalisering og økt netthandel gir lavere behov for sysselsetting i varehandelsnæringen.

Flere usikre faktorer kan gi en annen utvikling enn skissert over. Fem forhold kan særlig trekkes fram som drivere av endringer i sysselsettingen i ulike næringer fremover:

For det første er de samlede konsekvensene av demografiske endringer usikre. Aldringen vil øke presset på helse- og omsorgssektoren, men hvor stort bemanningsbehovet faktisk blir, vil på den ene siden avhenge av i hvilken grad man lykkes i å effektivisere ressursbruken i offentlig sektor, og på den andre siden av ønskede kvalitetsforbedringer i tjenestene.

For det andre vil teknologiske endringer, og særlig fremveksten av nye teknologier for kunstig intelligens de senere årene, påvirke produktiviteten og dermed sysselsettingen i ulike næringer. Enkelte næringer, bl.a. de som utvikler teknologi og de som

opplever økt lønnsomhet som følge av teknologien kan få behov for økt sysselsetting, mens andre næringer vil kunne erstatte arbeidskraft med ny teknologi og få redusert behov for sysselsetting.

For det tredje vil klimaendringer og den grønne omstillingen kunne få konsekvenser for næringsstrukturen som ikke er hensyntatt i anslagene. Noen næringer kan få økt etterspørsel, for eksempel innen fornybar energi og klimatilpasning, mens andre kan møte økte kostnader eller strukturelle utfordringer som følge av både fysiske klimaendringer og nye reguleringer.

For det fjerde er ringvirkningene av de økte forsvarsutgiftene som har blitt vedtatt den senere tiden, blant annet i form av økt etterspørsel mot deler av industrien og bygg- og anleggsnæringen, usikre. Usikkerheten knyttes blant annet til hva budsjettmidlene vil brukes på, og hvor mye som vil produseres i Norge, og hvor mye som importeres fra utlandet.

Endelig ble SSBs framskrivninger utarbeidet før den pågående handelskonflikten startet. Utfallet og konsekvensene av denne er fortsatt uvisse. Shipping, sjømat og industri er næringene som er mest utsatt, men i hvor stor grad er usikkert. I tillegg vil andre næringer rammes, bl.a. som følge av endret etterspørsel fra disse næringene, men konsekvensene av dette er enda vanskeligere å tallfeste.

3.5 Fremtidig organisasjonsgrad

I dette kapitlet beregner vi organisasjonsgrad på arbeidsgiver- og arbeidstakersiden, basert på den anslåtte utviklingen i næringsstrukturen beskrevet over. I referanseforløpet legger vi til grunn at organisasjonsgraden på hovednæringsnivå forblir stabil fremover. En slik forutsetning innebærer at det kun er endringer i næringenes relative størrelse som vil påvirke organisasjonsgraden. Dette er en forenkling, men er likevel hensiktsmessig for å isolere effekten av endret næringssammensetning.

Tariffavtaledekningen er gjennomgående høyere i store bedrifter enn i små. Ifølge tall fra Fafo ved Nergaard var dekningsgraden i privat sektor i 2022 på 8 prosent blant bedrifter med færre enn 10 ansatte, 27 prosent blant bedrifter med 10–19 ansatte og 47 prosent i bedrifter med 20 ansatte eller flere. Dette mønsteret gjenfinnes også fordelt på hovednæringsnivå, som viser at forskjellene i tariffavtaledekning

mellom næringer ikke kan forklares med ulik gjennomsnittlig bedriftsstørrelse. Det tyder på at bedriftsstørrelsen har betydning for sannsynligheten for å være omfattet av tariffavtale, uavhengig av næringstilhørighet. SSBs bedriftsstatistikk viser samtidig at fordelingen av sysselsatte mellom små og store bedrifter har vært stabil siden 2009, som er så langt tilbake statistikken strekker seg. Det gir støtte til antakelsen om at denne fordelingen vil holde seg nokså konstant også fremover.

Siden vår referansebane er basert på framskrivninger for sysselsatte og organiseringen av disse, tar vi i utgangspunktet ikke høyde for at det kan skje strukturelle endringer i hvordan arbeidslivet er organisert. Ett utviklingstrekk som har gjort seg gjeldende, særlig internasjonalt, er fremveksten av nye typer arbeidskontrakter. Blant annet ved at selvstendig næringsdrivende eller personer på korte kontrakter tilbyr arbeidskraft gjennom digitale plattformer, den såkalte "gig-økonomien". I slike ordninger er det vanlig at personer utfører arbeid for et selskap uten å være formelt ansatt. Uklare grenser for når man regnes som arbeidstaker og selvstendige oppdragstaker har økt behovet for klarere rettslig avklaring av rettsstillingen til de som befinner seg i gråsonen mellom kategoriene. Arbeidsmiljøloven § 1-8 første ledd fikk ny ordlyd fra 2024. Med endringen skal det legges til grunn at det foreligger et arbeidsforhold med mindre oppdragsgiver gjør det overveiende sannsynlig at det foreligger et selvstendig oppdragsforhold. Cools m.fl. (2023)¹³ viser at omfanget av atypiske arbeidsforhold, dvs. andelen selvstendige, midlertidige ansettelser og ansatte i vikarbyrå har holdt seg relativt stabilt over lengre tid. Dersom omfanget av nye typer ansettelseskontrakter skulle tilta, kan det bidra til en svekkelse av det organiserte arbeidslivet, ved at en økende andel av arbeidsstyrken faller utenfor de tradisjonelle strukturene for tariffavtaler og organisasjonsdeltakelse. På den andre siden kan endret rettspraksis på området innebære at andelen lønnstakere øker noe på bekostning av selvstendige oppdragstakere.

Basert på forutsetningene skissert over ser vi i de påfølgende avsnittene på konsekvensene for organisasjonsgraden som følge av endret næringsstruktur.

Arbeidstakersiden

Gitt at dagens organisasjonsgrad på hovednæringsnivå forblir stabil, vil næringsutviklingen skissert over medføre en økning på 130 000 organiserte lønnstakere i perioden 2022–2050. Veksten skjer først og fremst innen offentlig tjenesteproduksjon (offentlig administrasjon og forsvar, undervisning og helse), samt i øvrige fastlandsnæringer. Dette vil øke den samlede organisasjonsgraden med 1,4 prosentpoeng, fra 51,0 prosent i 2022 til 52,4 prosent i 2050.

	Utvinning	Industri og bergverk	Annen vareproduksjon	Fastlandstjen. eks. offentlig*	Offentlig*	Alle næringer
Organiserte arbeidstakere (1000)						
2022	43	119	92	399	754	1417
2030	36	132	104	421	795	1497
2050	22	119	91	437	866	1547
Endring 22-30	-7	13	11	22	41	80
%	-15,6	11,3	12,4	5,6	5,4	5,7
Endring 22-50	-21	1	-2	38	112	130
%	-48,1	0,5	-1,7	9,5	14,8	9,2
Organisasjonsgrad (%)						
2022	72,0	53,4	32,0	34,1	73,9	51,0
2030	72,0	53,3	31,7	34,8	73,9	51,2
2050	72,0	53,4	32,0	35,9	73,7	52,4
Endring 22-30	0,0	0,0	-0,3	0,7	0,0	0,2
Endring 22-50	0,0	0,0	0,0	1,8	-0,2	1,4
*Offentlig beregnet som sum av offentlig administrasjon og forsvar, helse og omsorg og undervisning.						

Tabell: Organisasjonsgrad i referanseforløp

Denne beregningsmetoden tar ikke høyde for eventuelle endringer i industriens organisasjonsgrad, fordi vi mangler detaljerte data på de disaggregerte industrinæringene. Organisasjonsgraden i industrien ligger derfor flatt gjennom prognoseperioden. I annen vareproduksjon synker organisasjonsgraden med litt under et halvt prosentpoeng de første fem årene på grunn av vekst i bygg og anlegg hvor organisasjonsgraden er lav, før trenden snur resten av prognoseperioden. I private tjenestenæringer på fastlandet stiger organisasjonsgraden fra 34 prosent i 2022 til 36 prosent i 2050. Nedgang i sysselsettingen innen varehandel, hvor organisasjonsgraden

¹³ Cools, S., Hoen, M. F. & Strøm, M. (2023) *Atypisk arbeid som hovedtilknytning i arbeidslivet 1995-2021. Institutt for samfunnsforskning. Rapport 2023:9.*

er lav, bidrar mest til oppgangen, mens transportnæringen og informasjon og kommunikasjon trekker motsatt vei.

Arbeidsgiversiden

Av hensyn til tilgangen på data fordelt på næring, benytter vi for organisasjonsgraden på arbeidsgiversiden tall på antall lønnstakere i hovedstilling som arbeider i en AFP-tilknyttet bedrift. Dette er i tråd med metoden til Nergaard. Som drøftet ovenfor anses dette som en relevant indikator for både tariffavtaledækning og for organisering på arbeidsgiversiden.

Bedrifter med tariffavtale er identifisert ved tilslutning til AFP-ordningen. En bedrift kan nemlig ikke være medlem i AFP-ordningen uten å ha tariffavtale, enten i form av medlemskap i arbeidsgiverforening eller via direkteavtale om å følge annen tariffavtale. Ettersom noen arbeidstakere i bedriften som er tilsluttet AFP-ordningen ikke er omfattet av den aktuelle tariffavtalen vil tilnærmingen gi en viss overdekning i antall sysselsatte tilknyttet tariffavtale. Indikatoren er likevel relevant, all den tid den aktuelle bedriften har én eller flere tariffavtaler og dermed er tilsluttet det organiserte arbeidslivet. På den andre siden er det enkelte tariffavtaler som ikke innebærer deltagelse i AFP-ordningen og disse vil da ikke inngå i beregningen av tariffavtaledækningen, men omfanget av slike avtaler er relativt lite. For det tredje inkluderer tallene kun bosatte lønnstakere. Ettersom ikke-bosatte trolig har lavere organisasjonsgrad enn bosatte vil tilnærmingen til en viss grad overvurdere andelen sysselsatte totalt som er omfattet av tariffavtale.

I våre framskrivninger anvender vi disse organisasjonsgradstallene på sysselsettingstallene fra nasjonalregnskapet, som også omfatter ikke-bosatte. Det medfører at nivået overvurderes noe, men utviklingen over tid gir likevel et rimelig bilde av retningen fremover, forutsatt at tariffavtaledækningen forblir uendret.

Resultatene fra framskrivningene viser at antall sysselsatte omfattet av tariffavtale øker med i underkant av 150 000 frem mot 2050. Samlet ligger tariffavtaledækningen nokså stabilt, med en økning i andelen som er omfattet av tariffavtale på 1,1 prosentpoeng.

	Utvinning	Industri og bergverk	Annen vareproduksjon	Fastlandstjen. eks. offentlig*	Offentlig*	Alle næringer
Sysselsatte omfattet av tariffavtale (1000)						
2022	57	170	131	494	937	1802
2030	48	189	147	517	988	1902
2050	30	171	129	526	1076	1948
Endring 22-30	-9	19	17	24	51	100
%	-15,6	11,3	12,6	4,8	5,5	5,6
Endring 22-50	-27	1	-2	32	140	147
%	-48,1	0,5	-1,7	6,6	14,9	8,1
Tariffavtaledækning (%)						
2022	95,8	76,5	45,3	42,2	91,8	64,8
2030	95,8	76,5	45,0	42,8	91,8	65,0
2050	95,8	76,5	45,3	43,3	91,6	66,0
Endring 22-30	0,0	0,0	-0,3	0,6	0,0	0,1
Endring 22-50	0,0	0,0	0,0	1,0	-0,2	1,1
*Offentlig beregnet som sum av offentlig administrasjon og for-svar, helse og omsorg og undervisning.						

Tabell: Tariffavtaledækning i referanseforløp

I likhet med for arbeidstakersiden er det særlig offentlig sektor gjennom helse og omsorg som vil drive veksten i antall sysselsatte som er omfattet av tariffavtale fremover, som følge av vekst i antall sysselsatte i offentlig sektor og at alle ansatte her er dekket av tariffavtale. I varehandel faller antallet omfattet med 40 000 personer, men veksten i øvrige tjenestenæringer veier opp for dette slik at den samlede veksten i antall omfattet i tjenestenæringene er positiv. Færre sysselsatte i utvinning trekker også ned, hvor antall omfattet av tariffavtale faller med 30 000. Samlet peker de relativt moderate endringene i næringsstrukturen isolert sett mot små endringer i tariffavtaledækningen fremover under disse forutsetningene.

3.6 Alternative baner for organisasjonsgraden

I foregående kapittel var referansebanen i hovedsak basert på status quo, der variabelen som endret seg var næringsstrukturen for norsk økonomi. I dette kapitlet ser vi nærmere på noen alternative baner.

Videreføring av trend for organisasjonsgraden og tariffavtaledækning

Som nevnt tidligere har organisasjonsgraden blant arbeidstakere økt svakt siden 2008, med en samlet økning på 1,8 prosentpoeng.

Utviklingen har imidlertid variert mellom ulike næringer. I dette alternativforløpet legger vi til grunn at den gjennomsnittlige årlige endringen i organisasjonsgraden på hovednæringsnivå fra 2008 til 2022 videreføres i årene fremover. Dette gir en samlet økning i organisasjonsgraden på 0,6 prosentpoeng innen 2030, sammenlignet med i dag, og 2,3 prosentpoeng høyere enn i referanseforløpet.

	Utvinning	Industri og bergverk	Annen vareproduksjon	Fastlandstjen. eks. offentlig*	Offentlig*	Alle næringer
Organiserte arbeidstakere (1000)						
2022	0	0	0	0	0	0
2030	2	-2	-3	12	11	20
2050	4	-7	-8	35	45	69
Endring 22-30	2	-2	-3	12	11	20
%	5	-2	-3	3	1	1
Endring 22-50	4	-7	-8	35	45	69
%	10	-6	-8	9	6	5
Organisasjonsgrad (%)						
2022	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2030	4,0	-0,9	-0,9	1,0	1,0	0,7
2050	14,0	-3,0	-2,7	2,9	3,8	2,3
Endring 22-30	4,0	-0,9	-0,9	1,0	1,0	0,7
Endring 22-50	14,0	-3,0	-2,7	2,9	3,8	2,3

*Offentlig beregnet som sum av offentlig administrasjon og for-
svar, helse og omsorg og undervisning.

Tabell: Organisasjonsgrad ved videreføring av 2008-2022-trend sammenlignet med referanseforløp

På næringsnivå er økningen i organisasjonsgrad særlig tydelig i privat tjenesteyting og i offentlig sektor, sammenlignet med referanseforløpet. I offentlig sektor skyldes dette både at organisasjonsgraden her har økt mest siden 2008 og dermed vokser også fremover i dette referanseforløpet, og at sysselsettingen ventes å vokse betydelig fremover, noe som forsterker effekten. Innenfor annen tjenesteyting er det særlig økningen i faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting som trekker opp. I denne næringen har organisasjonsgraden økt med 5 prosentpoeng fra 2008 til 2022. Både i industri og i annen vareproduksjon faller organisasjonsgraden fremover der-
som trenden videreføres. For annen vareproduksjons del skyldes dette primært bygg og anlegg, hvor organisasjonsgraden i dette alternativforløpet går fra 30 prosent i 2022 til 24 prosent i 2050.

På arbeidsgiversiden var tariffavtaledekningen på samlet nivå lik i 2008 og 2022, men utviklingen på næringsnivå var uensartet, jf. tidligere omtale. Der-
som vi viderefører den næringsvise utviklingen frem

mot 2050, finner vi at tariffavtaledekningen avtar svakt frem mot 2050, og at den i 2050 er 1,4 prosentpoeng lavere enn i referanseforløpet vårt.

	Utvinning	Industri og bergverk	Annen vareproduksjon	Fastlandstjen. eks. offentlig*	Offentlig*	Alle næringer
Sysselsatte omfattet av tariffavtale (1000)						
2022	0	0	0	0	0	0
2030	2	0	-2	-11	4	-7
2050	1	0	-5	-57	18	-42
Endring 22-30	2	0	-2	-11	4	-7
%	4	0	-2	-2	0	0
Endring 22-50	1	0	-5	-57	18	-42
%	2	0	-4	-11	2	-2
Tariffavtaledekning (%)						
2022	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2030	4,2	0,1	-0,7	-0,9	0,4	-0,2
2050	4,2	0,1	-1,7	-4,7	1,6	-1,4
Endring 22-30	4,2	0,1	-0,7	-0,9	0,4	-0,2
Endring 22-50	4,2	0,1	-1,7	-4,7	1,6	-1,4

*Offentlig beregnet som sum av offentlig administrasjon og for-
svar, helse og omsorg og undervisning.

Tabell: Tariffavtaledekning ved videreføring av 2008-2022-trend sammenlignet med referanseforløp

Det er særlig tjenestenæringene som bidrar til at tariffavtaledekningen ved videreført trend blir lavere enn i referanseforløpet med dagens nivå, der informasjon og kommunikasjon, forretningsmessig tjenesteyting samt overnatting og servering trekker ned.

Samlet peker altså videreføring av næringsvise tren-
der, kombinert med referanseforløpet for sysselset-
ting i ulike retninger for organiseringen på arbeids-
taker- og arbeidsgiversiden, hvor trenden for først-
nevnte peker svakt oppover mens sistnevnte peker
svakt nedover.

Videreføring av trend for antall selvstendige syssel- satte

I referansebanen legger vi til grunn at andelen selv-
stendig sysselsatte holder seg på dagens nivå også
fremover. Som omtalt innledningsvis har andelen
selvstendig sysselsatte som andel av alle i arbeid falt
over tid. Vi var videre innom enkelte utviklingstrekk
som peker mot at denne trenden kan snu, bl.a. frem-
veksten av arbeid formidlet gjennom digitale platt-
former, samtidig som andre utviklingstrekk peker
motsatt vei, knyttet til bl.a. rettslige avklaringer.

I dette alternativforløpet viderefører vi den gjennomsnittlige årlige nedgangen i andelen selvstendig sysselsatte fra de siste ti årene gjennom hele prognoseperioden. Det innebærer at andelen faller fra 5,1 prosent i 2024 til 3,2 prosent i 2050. Nedgangen gjelder bredt og omfatter de fleste næringer.

	Utvinning	Industri og bergverk	Annen vareproduksjon	Fastlandstjen. eks. offentlig*	Offentlig*	Alle næringer
Organiserte arbeidstakere (1000)						
2022	0	0	0	0	0	0
2030	0	0	3	2	1	6
2050	0	1	8	9	3	21
Endring 22-30	0	0	3	2	1	6
%	0	0	3	1	0	0
Endring 22-50	0	1	8	9	3	21
%	0	1	9	2	0	1
Sysselsatte omfattet av tariffavtale (1000)						
2022	0	0	0	0	0	0
2030	0	0	4	2	1	7
2050	0	1	12	9	3	25
Endring 22-30	0	0	4	2	1	7
%	0	0	3	0	0	0
Endring 22-50	0	1	12	9	3	25
%	0	1	9	2	0	1
*Offentlig beregnet som sum av offentlig administrasjon og forsvar, helse og omsorg og undervisning.						

Tabell: Antall organiserte og sysselsatte omfattet av tariffavtale ved videreføring av trend i andel selvstige siste ti år sammenlignet med referansebane.

Siden dette alternativforløpet kun justerer andelen selvstendig næringsdrivende i forhold til andelen lønnstakere, påvirkes ikke organisasjonsgraden eller tariffavtaledekningen, ettersom de måles som andel av lønnstakerne. Antallet organiserte arbeidstakere og antallet sysselsatte omfattet av tariffavtale øker likevel noe, som følge av at færre er selvstendig næringsdrivende og flere er lønnstakere.